



Верховний
Суд

ОГЛЯД практики Суду справедливості Європейського Союзу

Рішення за липень 2024 року

I. Основоположні права: право на ефективний засіб правового захисту	4
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 29 липня 2024 року, protectus, C-185/23	4
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 11 липня 2024 року, Hann-Invest and Others, C-554/21, C-622/21 та C-727/21	8
II. Інституційне забезпечення	12
1. Позадовірна відповідальність Європейського Союзу	12
Рішення Загального Суду (Дев'ята Палата) від 17 липня 2024 року, Montanari v EUCAP Sahel Niger, T-371/22	12
2. Процедура призначення суддів Європейського Союзу	17
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата), 29 липня 2024 року, Valančius, C-119/23	17
III. Свобода руху	22
1. Свобода підприємницької діяльності	22
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 29 липня 2024 року, LivaNova, C-713/22	22
IV. Прикордонний контроль, притулок та імміграція: імміграційна політика	25
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 29 липня 2024 року, CU and ND (Соціальна допомога – непряма дискримінація), C-112/22 та C-223/22	25
Рішення Суду справедливості ЄС (Четверта Палата) від 29 липня 2024 року, Perle, C-14/23	28
V. Судове співробітництво у кримінальних справах	31
1. Європейський ордер на арешт	31
Рішення Суду справедливості ЄС (П'ята Палата) від 29 липня 2024 року, Breian, C-318/24 PPU	31
2. Право бути присутнім під час судового розгляду	35
Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 04 липня 2024 року, FP and Others (Судовий розгляд у режимі відеоконференції), C-760/22	35
VI. Судове співробітництво в цивільних справах: Регламент № 1205/2012 щодо юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах	37
Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 29 липня 2024 року, FTI Touristik (Міжнародний елемент), C-774/22	37
VII. Наближення законодавства	40
1. Пакетні подорожі, пакетний відпочинок та пакетні тури	40

Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 29 липня 2024 року, HDI Global and MS Amlin Insurance, C-771/22 і C-45/23	40
VIII. Економічна та моніторингова політика	44
1. Пруденційний нагляд за кредитними установами	44
Рішення Суду справедливості ЄС (Четверта Палата) від 10 липня 2024 року, PH and Others v ECB, T-323/22	44
IX. Соціальна політика	48
1. Захист працівників з неповною зайнятістю	48
Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 29 липня 2024 року, KfH Kuratorium für Dialyse und Nierentransplantation, C-184/22 та C-185/22	48
X. Міжнародні угоди: Угода про торгівлю та співробітництво зі Сполученим Королівством – передача особи до Сполученого Королівства для кримінального переслідування	51
Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата), 29 липня 2024 року, Alchaster, C-202/24	51

I. Основоположні права: право на ефективний засіб правового захисту

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 29 липня 2024 року, protectus, C-185/23

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Рішення 2013/488/ЄС – Інформація з обмеженим доступом – Дозвіл на доступ до секретної інформації – Скасування дозволу – Нерозголошення інформації з обмеженим доступом щодо якої скасовано дозвіл – Стаття 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу – Обов'язок вказувати причини – Доступ до даних – Принцип змагальності процесу – Стаття 51 Хартії основоположних прав – Імплементация права ЄС

Розглянувши звернення за попереднім рішенням від Najvyšší správny súd Slovenskej republiky (Вищий адміністративний суд Словацької Республіки) у справі, що стосувалася скасування дозволу на доступ до секретної інформації, Суд справедливості ЄС, засідаючи у складі Великої Палати, надав роз'яснення щодо балансу, який має бути досягнутий між правом на ефективний засіб правового захисту та інтересами, що виправдовують нерозголошення певної інформації з обмеженим доступом.

У вересні 2018 року Управління національної безпеки Словаччини (NBÚ) видало компанії protectus s.r.o. допуск індустріальної безпеки, на підставі якого, відповідно до законодавства цієї Держави-члена, компанія отримала доступ до секретної державної інформації. У листопаді 2018 року NBÚ також видало компанії сертифікат індустріальної безпеки з маркуванням «SECRET UE/EU SECRET». На підставі цього допуску було надано дозвіл на доступ до секретної інформації Європейського Союзу (EUCI).

Згодом NBÚ отримав незасекречену інформацію, яка свідчила, зокрема, про те, що protectus або члени його правління були об'єктом кримінального переслідування щодо укладення угоди з компаніями, які перебували під таким контролем, і що існували підозри, що заявник та інша компанія, з якою він перебував під спільним контролем, брали участь в одних і тих же тендерах. NBÚ отримало також іншу інформацію, яка була класифікована як «секретні документальні докази».

NBÚ надало компанії protectus можливість надати коментарі щодо незасекреченої інформації, якою воно володіло. Рішенням, ухваленим у серпні 2020 року, частково на підставі засекреченої інформації, цей орган, по-перше, скасував допуск індустріальної безпеки, виданий заявникові, на тій підставі, що було встановлено наявність загрози безпеці, а по-друге, як наслідок скасування цього допуску, також скасував сертифікат індустріальної безпеки заявника.

Рішенням Комітету Національного парламенту Словацької Республіки з питань перегляду рішень NBÚ, ухваленим у листопаді 2020 року, подана заявником скарга на зазначене рішення NBÚ була відхилена. У вересні 2022 року NBÚ надав суду першої інстанції, до якого було оскаржено рішення цього комітету, всю інформацію включно із засекреченими документальними доказами.

У жовтні 2022 року голова палати, яка розглядала скаргу заявника, спочатку виключила можливість ознайомлення з засекреченими частинами справи, а потім відхилила клопотання адвоката заявника про ознайомлення з засекреченими документами одночасно звернувшись до NBÚ з проханням розглянути можливість розкриття засекречених даних. У листопаді 2022 року цей орган надав згоду на розкриття двох засекречених документальних доказів, але відмовився розкрити інші засекречені документальні докази на тій підставі, що це призвело б до розкриття джерел інформації.

У січні 2023 року, посилаючись, *inter alia*, на статтю 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу (Хартія), адвокат заявника знову звернувся з клопотанням про ознайомлення з усіма документальними доказами у справі.

У зв'язку з цим запитуючий суд вирішив звернутися до Суду з питанням про застосовність Хартії до спору в основному провадженні. З цього приводу він зазначає, зокрема, що Рішення 2013/488 у справі про захист «EUCI»¹ накладає конкретні зобов'язання на Держави-члени щодо перевірки фізичних або юридичних осіб, які мають правоздатність укласти контракти, що може означати, що законодавство, про яке йдеться, є імплементацією цього рішення. По-друге, у випадку, якщо Хартія може бути застосована до спору, суд, що звертається, просив Суд вказати, якою мірою словацьке законодавство та практика щодо доступу до секретної інформації у провадженнях щодо оскарження скасування доступу індустріальної безпеки або сертифікатів індустріальної безпеки сумісні з правом на ефективний засіб правового захисту, передбаченим статтею 47 Хартії.

Висновки Суду

По-перше, що стосується сфери застосування Хартії, то Суд розглядає питання застосовності Хартії до скасування допуску індустріальної безпеки, що дозволяє доступ до секретної інформації, яка визнана такою Державою-членом. У зв'язку з цим Суд зазначає, що право ЄС на цьому етапі свого розвитку не містить жодного акта, який би встановлював загальні правила щодо рішень, прийнятих Державами-членами з метою надання дозволу на доступ до інформації, засекреченої згідно з національним законодавством. Зокрема, Рішення 2013/488, на яке посилається суд, що розглядає справу щодо EUCI, не містить жодних положень, які регулюють такий доступ. Так, не схоже, що національне законодавство, яке регулює скасування доступу індустріальної безпеки, що є предметом основного провадження, має на меті

¹ Рішення Ради 2013/488/ЄС від 23 вересня 2013 року про правила безпеки для захисту інформації з обмеженим доступом в ЄС (Офіційний журнал 2013 L 274, с. 1).

або як наслідок введення в дію положень права ЄС. Відповідно, скасування допуску індустріальної безпеки, про що йдеться в основному провадженні, не тягне за собою імплементацію права ЄС в розумінні Хартії.

Далі, що стосується застосовності Хартії до скасування допуску індустріальної безпеки до EUCI, Суд зазначає, що інституції ЄС прийняли спеціальні акти, покликані регулювати захист такої інформації в контексті їхньої діяльності. Зокрема, у світлі правил, встановлених Рішенням 2013/488, яке накладає зобов'язання на Держави-члени², заходи, що вживаються цими Державами для забезпечення допуску індустріальної безпеки до EUCI, пов'язаного з контрактами, укладеними Радою, через надання та моніторинг сертифікатів безпеки об'єктів (Facility Security Clearances, FSC), повинні розглядатися як імплементація права ЄС. Скасування національним органом влади FSC у розумінні цього рішення тягне за собою, зокрема, таку імплементацію. Таке скасування ставить під сумнів дозвіл, надання якого та його наслідки (принаймні частково), передбачені Рішенням 2013/488³.

Так, Суд постановив, що перегляд національним судом законності рішення про скасування допуску індустріальної безпеки, який надає доступ до секретної інформації, не є актом імплементації права ЄС, у розумінні статті 51(1) Хартії. Водночас розгляд таким судом законності рішення про скасування допуску індустріальної безпеки до EUCI, відповідно до статті 11 Рішення 2013/488 та Додатку V до нього, стосується акту імплементації права ЄС.

По-друге, щодо питання сумісності статті 47 Хартії та законодавства і практики, яких стосується основне провадження, Суд спочатку вивчив, чи підпадає відповідна ситуація під сферу дії цього положення. У зв'язку із цим Суд зазначив, що з Додатку V до Рішення 2013/488 випливає, що доступ суб'єкта господарювання до EUCI з метою укладення або виконання секретного контракту Ради, залежить від наявності FSC. Суд також встановив заходи, що застосовуються відповідно до цього рішення для участі контрагентів у засекречених контрактах, які вимагають доступу до EUCI на їхніх об'єктах, у процесі виконання цих контрактів або на переддоговірній стадії, що передбачає наявність у них FSC.

Так, скасування FSC має наслідком те, що відповідний суб'єкт господарювання втрачає дозвіл на доступ до EUCI з метою укладення та виконання секретного контракту. Отже, таке скасування означає, серед іншого, що відповідний суб'єкт господарювання буде позбавлений можливості, яку він мав до такого скасування, брати участь у переддоговірній стадії укладення секретного контракту Ради й отримати право на укладення такого контракту, якщо його тендерна пропозиція була б обрана. Тому такий суб'єкт господарювання повинен мати відповідно до статті 47 Хартії ефективний засіб правового захисту для оскарження скасування його FSC.

² Суд посилається, зокрема, на статтю 1(2), статтю 11(2), (3)(a)(i) та (c), (5) та (7), статтю 15(3)(c) Рішення 2013/488 та Додаток V до нього.

³ Зокрема, Суд зазначає, що надання такого дозволу передбачено статтею 11(5) цього рішення у поєднанні з пунктом 8 Додатку V до нього, а його наслідки, у свою чергу, визначені, зокрема, у статті 11(5) цього рішення та у пункті 11 Додатку V до нього.

Крім того, щодо мінімальних гарантій, яким має відповідати такий засіб правового захисту, Суд зазначає, що в разі, коли скасування FSC є наслідком скасування іншого допуску до секретної інформації, судовий перегляд скасування FSC може бути ефективним лише в тій мірі, в якій колишній володілець цього допуску може мати доступ до підстав, на які посилалися для обґрунтування скасування іншого допуску до секретної інформації.

Хоча виключно важливі міркування (наприклад, захист державної безпеки або міжнародних відносин), можуть перешкоджати розкриттю особі, яка раніше володіла сертифікатом безпеки об'єкта (FSC), інформації, на підставі якої цей сертифікат було скасовано, все ж саме національний суд, що має відповідну юрисдикцію, зобов'язаний у межах свого судового контролю застосовувати методи, які враховують ці міркування з необхідністю належного гарантування особі її процесуальних прав – право бути почутим і принцип змагальності.

З цією метою Держави-члени зобов'язані забезпечити ефективний судовий контроль як за наявністю й обґрунтованістю причин, на які посиляється компетентний національний орган із міркувань державної безпеки для відмови у розкритті всієї або частини інформації, що стала підставою для скасування FSC, відповідно до Рішення 2013/488, так і за законністю цього скасування. У цьому контексті суд, який має юрисдикцію, повинен мати можливість вивчити всю наявну інформацію.

Що стосується вимог, які пред'являються до судового контролю за наявністю та обґрунтованістю причин, на які посиляється компетентний національний орган з міркувань державної безпеки відповідної Держави-члена, суд має бути уповноважений здійснювати незалежну перевірку всіх фактичних обставин і правових підстав, на які посиляється цей орган, з метою оцінки того, чи дійсно виключно важливі міркування перешкоджають розкриттю всієї або частини підстав, на яких ґрунтується оскаржуване скасування, та відповідних доказів. Якщо суд дійде висновку, що міркування державної безпеки не перешкоджають повному або частковому розкриттю відповідних підстав чи доказів, він має надати компетентному національному органу можливість розкрити відсутні підстави та докази особі, якої це стосується. Якщо ж цей орган не дозволить такого розкриття, суд повинен перевіряти законність скасування виключно на основі підстав і доказів, які були розкриті. І навпаки, якщо з'ясується, що виключно важливі міркування справді унеможливають розкриття таких підстав чи доказів особі, судовий контроль за законністю скасування має здійснюватися в межах процедури, яка забезпечує баланс між вимогами, що впливають із цих переважних міркувань, та правом на ефективний судовий захист – зокрема, правом на дотримання принципу змагальності. У будь-якому випадку особа, якої це стосується, має бути поінформована про суть підстав, на яких ґрунтується скасування.

Отже, Суд зазначив, по-перше, що стаття 47 Хартії не є перешкодою для національного законодавства та національної практики, які передбачають, що рішення про скасування FSC (у розумінні Рішення 2013/488) не розкриває секретну

інформацію, яка є підставою для такого скасування, з огляду на виключно важливі міркування, пов'язані, наприклад, із захистом державної безпеки або міжнародних відносин. Водночас така практика передбачає, що суд, який має юрисдикцію оцінювати законність такого скасування, має доступ до цієї інформації, та що адвокат колишнього власника FSC не може мати доступ до цієї інформації інакше як за згодою відповідних національних органів влади та за умови, що він/вона гарантує конфіденційність цієї інформації. Однак суд повинен забезпечити, щоб нерозголошення інформації обмежувалася лише тим, що є абсолютно необхідним, і щоб колишній власник FSC у будь-якому випадку був поінформований про суть підстав для скасування, з належним урахуванням необхідної секретності доказів.

По-друге, навіть якщо стаття 47 Хартії дійсно не допускає застосування такого законодавства чи практики, вона не зобов'язує національний суд розкривати за власною ініціативою певну секретну інформацію колишньому власнику FSC або його адвокату; навіть коли відмова у розкритті такої інформації колишньому власнику або його адвокату не є обґрунтованою. Це є завданням компетентного національного органу. Якщо цей орган не дає дозвіл на таке розкриття, суд повинен розглянути законність скасування FSC виключно з огляду на підстави й докази, які були розкриті.

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 11 липня 2024 року, Hann-Invest and Others, C-554/21, C-622/21 та C-727/21

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Другий підпункт статті 19(1) ДЄС – Ефективний правовий захист у сферах, що охоплюються правом Союзу – Незалежність судової влади – Трибунал, раніше створений законом – Справедливий розгляд – Служба реєстрації судової практики – Національне законодавство, що передбачає створення реєстраційного судді в судах другої інстанції, який на практиці має повноваження призупиняти винесення рішення, давати вказівки судовим колегіям та вимагати скликання засідання секції – Національне законодавство, яке надає повноваження засіданням секції або всіх суддів суду висувати обов'язкові «правові позиції», у тому числі у справах, які вже були розглянуті

Велика Палата Суду справедливості ЄС встановила, що внутрішній механізм національного суду, який передбачає втручання інших суддів відповідного суду в процес ухвалення рішення судовою колегією, яка розглядає справу, з метою забезпечення узгодженості судової практики, є несумісним із вимогами щодо права на ефективний правовий захист і справедливий розгляд.

Ці питання були направлені до Суду *Visoki trgovački sud* (Вищий господарський суд Хорватії), до якого було подано три апеляції на ухвали, винесені під час

провадження у справі про банкрутство. Запитуючий суд, засідаючи у складі судових колегій із трьох суддів, розглянув три апеляції та відхилив їх одноголосно, залишивши чинними рішення, ухвалені в першій інстанції. Судді підписали свої рішення і згодом направили їх до Служби реєстрації судової практики.⁴

Суддя служби реєстрації (далі – реєстраційний суддя) відмовився реєструвати ці три судові рішення і повернув їх судовим колегіям, додавши лист із зауваженнями, що він не згоден із прийнятими підходами. У двох із цих справ (C-554/21 і C-622/21) реєстраційний суддя посилався на інші рішення запитуючого суду, в яких застосовувалися відмінні правові підходи. У третій справі (C-727/21) реєстраційний суддя просто висловив незгоду з правовим тлумаченням судової колегії, хоча не навів посилань на жодне інше судове рішення.

Після цього у справі C-727/21 судова колегія зібралася для нового обговорення. Розглянувши апеляцію та висновок реєстраційного судді, вона вирішила не змінювати раніше ухвалене рішення. Тому колегія ухвалила нове судове рішення та передала його до служби реєстрації судової практики.

Однак, надаючи перевагу іншому правовому підходу, реєстраційний суддя передав цю справу в основному провадженні до Секції з розгляду комерційних спорів та інших спорів запитуючого суду. Згодом ця секція прийняла «правову позицію», відповідно до якої вона погодилася з підходом, якому надав перевагу реєстраційний суддя. Цю ж справу в основному провадженні було передано на розгляд відповідної судової колегії для ухвалення рішення відповідно до цієї «правової позиції».

Маючи сумніви щодо відповідності з правом ЄС механізму, який передбачає втручання реєстраційного судді та інших суддів суду, які приймають «правові позиції», запитуючий суд вирішив звернутися за попереднім рішенням до Суду справедливості ЄС.

Висновки Суду

Перш за все Суд зазначає, що будь-який національний захід чи практика, спрямований на запобігання або вирішення конфліктів у судовій практиці та, таким чином, на забезпечення правової визначеності, що є складовою принципу верховенства права, має відповідати вимогам, що впливають із другого підпункту статті 19(1) ДЄС.

Спочатку Суд розглядає, з огляду на ці вимоги, практику, згідно з якою судове рішення, ухвалене колегією суддів, що розглядає справу, може вважатися остаточним і бути надісланим сторонам, лише за умови схвалення зміну реєстраційним суддею, який не входить до складу колегії суддів.

У зв'язку з цим він зазначає, що хоча реєстраційний суддя не може замінити оцінку колегії суддів, відповідальної за справу, своєю власною, він чи вона може фактично заблокувати реєстрацію ухваленого судового рішення і, таким чином,

⁴ Згідно зі статтею 177(3) Sudski poslovnik (Правила судової процедури): «Перед судом другої інстанції справа вважається закритою в день надсилання рішення з кабінету відповідного судді, після повернення справи службою реєстрації. Служба реєстрації зобов'язана повернути матеріали справи до кабінету цього судді у найкоротший термін після їх надходження. Про це рішення має бути повідомлено впродовж наступних восьми днів.»

перешкодити завершенню процесу винесення рішення та повідомленню сторін про нього. Таким чином, реєстраційний суддя може повернути справу до цієї судової колегії для повторного розгляду цього рішення з урахуванням своїх юридичних зауважень і, якщо він чи вона продовжує не погоджуватися з цією судовою колегією, запросити голову відповідної секції скликати її засідання з метою ухвалення «правової позиції», яка стане обов'язковою, зокрема, для цієї судової колегії. Наслідком такої практики є можливість втручання реєстраційного судді в справу, про яку йдеться, і таке втручання може призвести до того, що цей суддя вплине на остаточний результат у цій справі.

Однак, по-перше, національне законодавство, розглянуте в основному провадженні, схоже, не передбачає такого втручання реєстраційного судді. По-друге, таке втручання відбувається після того, як судова колегія, якій було передано відповідну справу, після обговорення прийняла своє судове рішення, навіть якщо реєстраційний суддя не є членом цієї судової колегії і тому не брав участі в попередніх стадіях провадження, які призвели до прийняття такого рішення. По-третє, повноваження реєстраційного судді втручатися навіть не видаються обмеженими чітко сформульованими об'єктивними критеріями, що відображають конкретне обґрунтування та здатні запобігти здійсненню дискреційних повноважень.

З огляду на ці обставини Суд вважає, що втручання реєстраційного судді є несумісним із вимогами, що впливають з права на ефективний судовий захист.

В другу чергу Суд досліджує національне законодавство, яке дозволяє засіданню секції національного суду, через ухвалення «правової позиції», змусити відповідальну за справу колегію суддів змінити зміст ухваленого нею раніше судового рішення, навіть якщо це засідання також включає інших суддів, ніж судді цієї колегії суддів, і, залежно від обставин, осіб, які не належать до відповідного суду, перед якими сторони не мають можливості висунути свої аргументи.

У зв'язку з цим він зазначає, що втручання у формі засідання секції фактично дозволяє групі суддів, які беруть участь у цьому засіданні, втрутитися в остаточне вирішення справи, що раніше обговорювалася й вирішувалася колегією суддів, яка має юрисдикцію, але яке ще не було зареєстровано та надіслано. Перспектива того, що якщо така колегія суддів дотримуватиметься юридичної точки зору, що суперечить позиції реєстраційного судді, її судове рішення буде переглянуто на засіданні секції, та зобов'язання цієї колегії суддів після завершення обговорення дотримуватися «правової позиції», викладеної на засіданні секції, ймовірно, вплине на остаточний зміст цього рішення.

По-перше, неочевидно, що повноваження секції втручатися в спірне провадження в основному провадженні достатньою мірою обмежені об'єктивними критеріями, які застосовуються як такі. Зокрема, положення, яке регулює скликання засідання секції⁵, не вказує, що таке засідання може бути скликано, як у справі C-

⁵ Стаття 40(1) *Zakon o sudovima* (Закон про судові органи) передбачає, що засідання секції або засідання суддів скликаються, якщо виявлено розбіжності в тлумаченні між секціями, палатами чи суддями щодо питань, що стосуються застосування закону, або якщо палата чи суддя секції відступають від попередньо прийнятої правової позиції.

727/21, просто на тій підставі, що реєстраційний суддя не поділяє юридичну точку зору судової колегії, яка має юрисдикцію. По-друге, скликання засідання секції та ухвалення нею «правової позиції», яка є обов'язковою, серед іншого, для судової колегії, відповідальної за цю справу, на жодному етапі не доводиться до відома сторін. Тому сторони, здається, не мають можливості реалізовувати свої процесуальні права до такого ухвалення секцією рішення.

У світлі вищевикладеного Суд визнає, що національне законодавство, про яке йдеться, є несумісним із вимогами права на ефективний судовий захист і справедливий розгляд.

Далі Суд зазначає, що з метою уникнення або вирішення конфліктів у судовій практиці та, таким чином, для забезпечення правової визначеності, що притаманна принципу верховенства права, процесуальний механізм, який дозволяє судді національного суду, який не є членом судової колегії з юрисдикцією, передати справу на розгляд колегії цього суду в розширеному складі, не суперечить вимогам, що впливають із другого підпункту статті 19(1) ДЄС, за умови, що: справу ще не розглянула початково призначена колегія суддів, що обставини, за яких така передача може бути здійснена, чітко визначені в застосовному законодавстві, та що передача не позбавляє зацікавлених осіб можливості брати участь у розгляді колегією в у розширеному складі. Крім того, початково призначена колегія суддів завжди може прийняти рішення про таку передачу.

II. Інституційне забезпечення

1. Позадовірна відповідальність Європейського Союзу

Рішення Загального Суду (Дев'ята Палата) від 17 липня 2024 року, *Montanari v EUCAP Sahel Niger*, T-371/22

[Посилання на рішення у формі витягу](#)

Спільна зовнішня та безпекова політика – Місія EUCAP Sahel-Niger – Відряджені національні співробітники – Психологічні цькування – Відмова у задоволенні позову про компенсацію – Позов про оскарження – Відсутність зацікавленості в порушенні справи – Неприйнятність – Позадовірна відповідальність – Право на повагу до гідності – Статті 1 та 31 Хартії основоположних прав – Процедура медіації – Ненадсилання звіту медіатора – Невиконання рекомендацій медіатора – Право на належне адміністрування – Стаття 41 Хартії основоположних прав – Обов'язок піклуватися про добробут службовців – Немайна шкода – Майнова шкода – Причинний зв'язок

Частково задовольнивши позов пана Montanari про позадовірну відповідальність, колишнього національного співробітника, відрядженого до місії Європейського Союзу в Нігері в рамках Спільної політики безпеки і оборони (CSDP) (Місія), Загальний Суд вперше ухвалив рішення про те, чи можна віднести дії Командувача цивільними операціями (COC), який ієрархічно пов'язаний з Європейською службою зовнішньої діяльності (EEAS), до дій Місії.

У квітні 2015 року заявник був відряджений урядом Італії до Місії в якості політичного радника.

У березні 2017 року він подав першу скаргу на керівника відділу преси та громадської інформації Місії щодо цькування, а потім другу скаргу на останнього та на Голову Місії щодо недобросовісної поведінки стосовно авторитету Місії та грубої недбалості, пов'язаної з обов'язком дбати про добробут службовців.

У липні 2017 року заявник звернувся до COC з клопотанням розпочати розслідування за фактом цькувань з боку Голови Місії та його заступника. Того ж дня Голова Місії виніс заявнику попередження за неповагу до нього під час зустрічі. За ініціативою COC медіатор, безпосередньо відповідальний за вивчення ситуації, підготував звіт.

У листопаді 2017 року Голова Місії відхилив прохання заявника про врегулювання питання його самовільної відсутності та виніс йому друге попередження. Заявник повторив своє клопотання до COC розпочати розслідування цькування з боку Голови Місії та його заступника.

Рішенням від 10 квітня 2018 року COC остаточно відхилив клопотання заявника про адміністративне розслідування.

У цьому контексті заявник звернувся до Суду з позовом про скасування рішення Місії щодо відмову у задоволенні його вимоги про відшкодування майнової, фізичної та моральної шкоди, завданої психологічним цькуванням, порушенням права на належне адміністрування та обов'язку піклуватися про добробут службовців, а також з позовом про відшкодування шкоди.

Висновки Суду

Передусім, щодо своєї юрисдикції, Суд нагадав, що Рішенням 2012/392⁶ Місія була створена з метою підтримки розбудови потенціалу нігерських органів безпеки у боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю. Вона складалася переважно з персоналу, відрядженого Державами-членами, інституціями ЄС та Європейською службою зовнішньої діяльності (EEAS)⁷. Стаття 7(2) Рішення 2012/392 передбачає, що Держава-член ЄС, інституція ЄС або EEAS, відповідно, несуть відповідальність за відповіді на будь-які претензії, пов'язані з відрядженням, а також за подання будь-якого позову проти їхнього співробітника.

По-перше, як впливає з судової практики, що стосується положень, які регулюють діяльність інших місій, охоплених спільною зовнішньою політикою та політикою безпеки і сформульованих у термінах, подібних до тих, які містяться у Рішенні 2012/392, оскільки співробітники, відряджені Державами-членами, та співробітники, відряджені інституціями ЄС, підпорядковуються однаковим правилам, що стосуються виконання їхніх обов'язків в театрі воєнних дій, судова система ЄС має юрисдикцію перевіряти законність актів управління персоналом, що стосуються співробітників, відряджених Державами-членами, які мають на меті задовольнити потреби цієї місії в театрі воєнних дій.

По-друге, заявник порушив питання про законність актів управління персоналом, що стосувалися операцій у театрі воєнних дій, а не питання, пов'язані з відрядженням у розумінні статті 7(2) Рішення 2012/392. Відповідно скарга Місії на відсутність юрисдикції була відхилена.

Після цього Суд розглянув різні скарги щодо неприйнятності.

Суд нагадав, зокрема, що позов про оскарження, поданий фізичною або юридичною особою, є прийнятним лише в тому випадку, якщо ця особа зацікавлена в тому, щоб оскаржуваний акт був скасований. Така зацікавленість передбачає, що скасування оскаржуваного заходу саме по собі може мати правові наслідки і що позов, у разі успіху, може забезпечити перевагу для сторони, яка його подала. Крім того, саме заявник повинен довести, що він зацікавлений у порушенні справи.

Згідно з усталеною судовою практикою, позов про відшкодування шкоди на підставі частини другої статті 340 ДФЄС був запроваджений як автономний засіб

⁶ Рішення Ради 2012/392/CFSP від 16 липня 2012 року про місію CSDP ЄС в Нігері (EUCAP Sahel Niger) (Офіційний журнал 2012 L 187, с. 48).

⁷ Див. статтю 7(1) Рішення 2012/392.

правового захисту. Водночас вимоги про оскарження відмови установи, органу, офісу чи агенції Європейського Союзу визнати право на відшкодування, на яке заявник претендує відповідно до статей 268 та 340 ДФЄС, або про визнання Судом обов'язку цієї установи, органу, офісу чи агенції визнати існування такого права, про визнання того, що ця установа, орган, офіс чи агенція є відповідальною за відшкодування шкоди, мають бути відхилені як неприйнятні, оскільки заявник у принципі не продемонстрував зацікавленості у поданні такого позову на додачу до своєї вимоги про відшкодування шкоди.

У цій справі Суд відхилив як неприйнятну вимогу заявника про скасування рішення, встановивши, що заявник не продемонстрував зацікавленості в тому, щоб на додаток до своєї вимоги про відшкодування шкоди вимагати скасування рішення Місії про відхилення його третьої вимоги про компенсацію.

У результаті Суд відхилив одну за одною заяви Місії про неприйнятність.

Так, по-перше, Суд вважав, що оскаржувані дії (у тому числі виключення заявника з певних засідань та винесене йому попередження), а також порушення, які заявник приписував Місії (у тому числі нерозгляд його скарг та повідомлень протягом розумного строку), стосуються, відповідно, здійснення Головою Місії та СОС їхніх повноважень, які випливають з Рішення 2012/392, а отже, виконання Місією свого мандату, за що остання повинна нести відповідальність згідно зі статтею 13(4) цього рішення.

По-друге, Суд наголосив, що позов про відшкодування шкоди має бути визнаний неприйнятним, якщо він фактично спрямований на забезпечення відкликання, скасування або зміну індивідуального рішення, яке набуло статусу остаточного, і в разі його задоволення матиме наслідком повне або часткове скасування правових наслідків цього рішення. Аналогічно вимога про відшкодування шкоди, сформульована як судова заборона і спрямована не на відшкодування шкоди, завданої незаконною дією чи бездіяльністю, а на внесення змін до оскаржуваного акту, має бути відхилена як неприйнятна.

У цій справі з письмових подань заявника не вбачалося, що він вимагав компенсації в натурі. Це означало, що Місія повинна була б розпочати попереднє або дисциплінарне розслідування щодо Голови Місії та його заступника, що було б рівнозначно вимозі про скасування рішення від 10 квітня 2018 року. Відповідно той факт, що це індивідуальне рішення набрало законної сили не може перешкоджати визнанню скарги прийнятною.

Зрештою Суд вважав, що заява Місії про неприйнятність у зв'язку зі впливом п'ятирічного або чотирирічного строку давності не містить достатніх деталей, щоб оцінити її по суті.

Що стосується суті позовів, Суд нагадав, що позадоговірна відповідальність Європейського Союзу не може настати, якщо особа, яка стверджує, що зазнала збитків або шкоди, не доведе наявності досить серйозного порушення норми права, покликаної забезпечити права фізичних осіб. Проте, коли Європейський Союз виступає в ролі роботодавця, він несе більшу відповідальність. Водночас

встановлення факту протиправності саме по собі є достатнім для того, щоб вважати виконаною першу з трьох умов, необхідних для того, щоб понести відповідальність за шкоду, заподіяну його посадовим особам та іншим співробітникам внаслідок порушення Європейського закону про державну службу, і немає необхідності демонструвати наявність «досить серйозного» порушення норми права, що надає права фізичним особам.

Однак, хоча національні співробітники, відряджені до Місії Державами-членами, не підпадали під дію Положення про персонал, на них, тим не менш, поширювалися ті ж правила, що застосовувалися до співробітників, відряджених інституціями Європейського Союзу, чие становище регулюється Положенням про персонал в частині виконання їхніх обов'язків у театрі воєнних дій. Отже, встановлення факту незаконності є достатнім для того, щоб вважати виконаною першу з трьох умов, необхідних для настання відповідальності Європейського Союзу за шкоду, заподіяну відрядженому до Місії національному співробітнику під час виконання ним своїх обов'язків у театрі воєнних дій.

У цьому контексті, розглядаючи по черзі стверджувані заявником порушення, Суд вказав, що, по-перше, заявник має право стверджувати, що, не провівши адміністративного розслідування за його заявою про психологічні цькування, Місія порушила статтю 1 та 31(1) Хартії Європейського Союзу про основоположні права (Хартія) та статтю 12а Положення про персонал.

Щодо застосовності норм Положення про персонал, і зокрема статті 12а (3), яка дає визначення психологічному цькуванню, Суд зазначив, що в силу принципу рівного ставлення до ситуації заявника за аналогією необхідно застосувати норми Положення про персонал, що стосуються психологічних цькувань та функціонального захисту посадових осіб і тимчасового або контрактного персоналу, а також судову практику, сформовану на підставі цих положень. По суті різниця в становищі співробітників, відряджених до Місії Державами-членами, і співробітників, відряджених установами, не може об'єктивно виправдати те, що перші, виконуючи свої обов'язки в театрі воєнних дій і, опиняючись в ситуації, аналогічній тій, в якій опиняються перші, не користуються таким самим рівнем захисту і правилами захисту від психологічного цькування.

Суд також нагадав, що в разі подання запиту про допомогу, який супроводжується достатніми доказами *prima facie* стверджуваних фактів, орган, до якого подається запит⁸, зобов'язаний відповісти на нього з необхідною швидкістю та ретельністю. Він повинен вжити відповідних заходів, зокрема, провести адміністративне розслідування, щоб встановити факти, які стали підставою для скарги, у співпраці з особою, яка її подала. Далі, у разі висновку, що мало місце психологічне цькування, слід вжити необхідних заходів, таких як відкриття дисциплінарного провадження щодо відповідної особи.

У цій справі, по-перше, Суд вважав, що рішення Голови Місії, ухвалене у травні 2017 року, про недопущення заявника до наради персоналу саме по собі не може

⁸ Відповідно до статті 90(1) Положення про персонал.

розглядатися як доказ психологічного цькування стосовно заявника. По суті, відповідно до пунктів 2 і 3 статті 6 Рішення 2012/392, Голова Місії здійснює командування і контроль над персоналом, командами і підрозділами Держав, що надають контингенти, і видає інструкції всьому персоналу Місії, беручи на себе її координацію і повсякденне управління. Крім того, адміністрація має широкі повноваження щодо внутрішньої організації.

По-друге, Суд зазначає, що за відсутності пояснень з боку Місії, які б виправдовували затримку у формулюванні першого попередження, надісланого заявнику, враховуючи як строк, передбачений статтею 11 Кодексу поведінки⁹, так і кількість часу, що минув з моменту подій, а також за відсутності вказівки на точну дату, коли Голові Місії стало відомо про повідомлення, зроблене заявником у липні 2017 року, повідомлення про попередження менш ніж через годину після цього повідомлення можна вважати надмірним або таким, що може бути піддане критиці. Це дійсно може бути витлумачено як спроба покарати заявника за це повідомлення, що суперечить вимогам, викладеним у статті 7 Кодексу поведінки¹⁰, і саме по собі може розглядатися як свідчення про психологічне цькування.

По-третє, з огляду на конкретні обставини, за яких це сталося, рішення відділу кадрів Місії (відділ кадрів) надіслати 27 липня 2017 року нагадування про процедуру оцінювання заявника на наступний день після від'їзду медіатора, не дочекавшись його висновків, і більш ніж за дев'ять місяців до закінчення відрядження заявника, є надмірним і може бути піддане критиці.

Фактично Місія не вказала причин, за яких відділ кадрів ініціював цю адміністративну процедуру саме в цей день, тоді як згідно зі статтею 7 Додатку IX до OPLAN¹¹, що стосується людських ресурсів, процедура оцінювання співробітників, які подають заяву про продовження відрядження до Місії, повинна проводитися під час подання ними відповідної заяви і не пізніше, ніж за три місяці до закінчення відрядження. Крім того, Місія була зобов'язана проявляти обережність відповідно до принципу належного управління, закріпленого в статті 41 Хартії, після отримання вищезгаданого звіту згідно зі статтею 7 Кодексу поведінки. Відповідно таке нагадування може бути витлумачене як намагання виключити заявника з Місії наприкінці його відрядження, не чекаючи на пропозиції медіатора. Тому таке рішення є доказом психологічного цькування.

Зрештою, той факт, що відділ кадрів надіслав заявнику оновлений графік щорічної відпустки наприкінці липня 2017 року, сам по собі не може розглядатися як

⁹ Зі статті 11 Кодексу поведінки та дисципліни для цивільних місій CSDP ЄС (Кодекс поведінки) випливає, що на підставі повідомлення про можливе порушення, рішення відповідального органу щодо дій, які необхідно вжити щодо цього порушення, що може призвести до того, що орган розглядатиме його як управлінське питання, має бути прийняте протягом 10 робочих днів.

¹⁰ Стаття 7(1) Кодексу поведінки передбачає, що співробітники Місії, які повідомили про можливе порушення, не повинні зазнавати жодних несприятливих наслідків як реакцію на таке повідомлення, за умови, що вони діяли розумно і добросовісно.

¹¹ Стаття 7 Додатку IX до переглянутого оперативного плану Місії (OPLAN), що стосується людських ресурсів, передбачає, що продовження терміну відрядження співробітника залежить від згоди Голови Місії на підставі відповідного прохання відрядженого співробітника, поданого за два місяці до закінчення терміну відрядження, і позитивного висновку його безпосереднього керівника за результатами атестації, поданого за три місяці до закінчення терміну відрядження.

надмірний або такий, що підлягає критиці, або такий, що свідчить про психологічне цькування. Без упередження щодо обов'язку Місії діяти сумлінно і, зокрема, обов'язку дбати про добробут посадових осіб в очікуванні висновків медіатора, ні статті 1 і 31 Статуту, ні статті 12а Положення про персонал, ні положення Додатка IX до OPLAN та Кодексу поведінки не давали Місії підстав звільняти заявника лише тому, що він поскаржився на психологічне цькування з боку Голови Місії та його заступника.

Крім того, Суд зазначив, що загальна робоча обстановка, в якій мали місце факти, на які посилався заявник, характеризувалася наміром Голови Місії усунути заявника з посади без виконання процедури, передбаченої статтею 8 Додатку IX до OPLAN для передчасного припинення відрядження. По-друге, Суд вважає, що заявник вправі стверджувати, що Місія порушила право на належне адміністрування.

У зв'язку з цим Суд нагадує, що у спорах, пов'язаних з цькуванням за участю посадових осіб або інших співробітників ЄС, особа, яка подала скаргу про цькування, повинна мати можливість ефективно подати свої зауваження до відповідної установи до того, як остання ухвалить рішення; отримати, як мінімум, короткий виклад показань обвинуваченої у цькуванні особи, а також свідчень різних свідків, які були заслухані під час процедури розслідування; за необхідності такий виклад має бути оприлюднений з дотриманням принципу конфіденційності. Суд зазначив, що це був саме той випадок, оскільки зміст звіту, поданого до органу, що ухвалив рішення про відмову в задоволенні скарги, містив рекомендації, на підставі яких цей орган прийняв рішення про відмову в задоволенні скарги.

У цій справі, оскільки у квітні 2018 року СОС відхилив клопотання заявника про адміністративне розслідування на підставі звіту медіатора, виданого наприкінці липня 2017 року, та з урахуванням рекомендацій, що містилися в цьому звіті, він повинен був забезпечити дотримання права заявника бути вислуханим, надавши йому можливість подати свої зауваження щодо цього звіту та надати будь-яку додаткову інформацію до ухвалення рішення. Так, заслуховування заявника могло б змінити висновок СОС щодо проведення адміністративного розслідування.

Незважаючи на визнання того, що заявник довів існування прямого та конкретного причинно-наслідкового зв'язку між стверджуваною моральною шкодою та виявленими порушеннями, Суд виснував, що заявник через свою недбалу поведінку є однією з головних дійових осіб конфліктної ситуації, яку він описав як цькування, що призвело до стверджуваної моральної шкоди. Тому Суд частково задовольнив його позов про відшкодування шкоди.

2. Процедура призначення суддів Європейського Союзу

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата), 29 липня 2024 року, Valančius, C-119/23

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Третій підпункт статті 19(2) ДЄС – Другий абзац статті 254 ДФЄС – Призначення суддів Загального Суду Європейського Союзу – Незалежність поза сумнівом – Здібності, необхідні для призначення на вищу судову посаду – Національна процедура подання пропозицій кандидатів на посаду судді Загального Суду Європейського Союзу – Група незалежних експертів, які відповідають за оцінку кандидатів – Список заслуг кандидатів, які відповідають висунутим вимогам у третьому підпункті статті 19(2) ДЄС та другому абзаці статті 254 ДФЄС – Пропозиція кандидатури згідно зі списком, але не для кандидата з найвищим рейтингом – Висновок комітету щодо придатності кандидатів, передбачений статтею 255 ДФЄС

На додаток до звернення за попереднім рішенням *Vilniaus apygardos administracinis teismas* (Регіональний адміністративний суд, Вільнюс, Литва), Велика Палата Суду справедливості ЄС ухвалює рішення щодо впливу положень Договорів, які регулюють призначення суддів Загального Суду Європейського Союзу ¹² на національну процедуру висунання кандидата на цю посаду.

У 2016 році пан Валанчюс був призначений суддею Загального Суду. Після закінчення терміну повноважень у серпні 2019 року, він продовжував виконувати свої обов'язки.¹³ У 2021 році було прийнято порядок відбору кандидата на посаду судді Загального Суду.¹⁴ Відповідно до цього порядку робоча група, що складається переважно з незалежних експертів, уклала список кандидатів в порядку зменшення відповідно до отриманих балів. Пан Валанчюс був кандидатом з найвищим рейтингом у цьому списку.

У 2022 році уряд Литви вирішив запропонувати на посаду судді Загального Суду кандидата, який зайняв друге місце в цьому списку. Після негативного висновку комітету щодо цього кандидата, передбаченої статтею 255 ДФЄС, уряд вирішив запропонувати іншого кандидата, який зайняв третє місце в тому ж списку. У 2023 році ця особа була призначена суддею Загального Суду.

Раніше пан Валанчюс оскаржував законність рішень уряду Литви у національному суді, вимагаючи, серед іншого, щоб цей уряд поновив процедуру подання пропозицій та подати ім'я кандидата, який посів перше місце у відповідному списку.

Саме в цьому контексті запитуючий суд звернувся до Суду справедливості ЄС з проханням ухвалити рішення щодо тлумачення положення Договорів, що регулюють призначення суддів Загального Суду.

Висновки Суду

¹² Третій підпункт статті 19(2) ДЄС і другий абзац статті 254 ДФЄС.

¹³ Відповідно до третього пункту статті 5 Статуту Суду справедливості Європейського Союзу.

¹⁴ *Pretendentų į Europos Sąjungos Bendrojo Teismo teisėjų atrankos tvarkos aprašas* (Опис процедури відбору для кандидатів на посаду судді Загального Суду Європейського Союзу), у редакції, застосовній до спору в основному провадженні, прийнятий Указом № 1R-65 Міністра юстиції Литовської Республіки від 9 березня 2021 року.

Щодо своєї юрисдикції для прийняття рішення за зверненням за попереднім рішенням, Суд зазначає, що відповідно до права ЄС,¹⁵ процедура призначення судді Загального Суду складається з трьох етапів. На першому етапі уряд відповідної Держави-члена пропонує кандидата на посаду судді Загального Суду та надсилає цю пропозицію до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу. На другому етапі комітет надає висновок про придатність цього кандидата до виконання обов'язків судді Загального Суду, передбачений статтею 255 ДФЄС, беручи до уваги вимоги, викладені в другому абзаці статті 254 ДФЄС. На третьому етапі, після консультації з цим комітетом, уряди Держав-членів через своїх представників призначають цього кандидата суддею Загального Суду рішенням, прийнятим за спільною згодою на пропозицію уряду відповідної Держави-члена. Таким чином, рішення уряду Держави-члена запропонувати кандидата на посаду судді Загального Суду є першим етапом процедури призначення, що регулюється третім підпунктом статті 19(2) ДЄС і другим абзацом статті 254 ДФЄС, і, отже, підпадає під дію цих положень. За таких обставин тлумачення цих положень відноситься до юрисдикції Суду за зверненнями про попереднє рішення.

Стосовно суті питань, переданих для попереднього рішення, Суд зазначає, що вимога незалежності судової влади є конкретним виразом однієї із основоположних цінностей Європейського Союзу та його Держав-членів, закріплених у статті 2 ДЄС, яка визначає саму ідентичність Європейського Союзу як загального правового порядку, якого повинні дотримуватися як Європейський Союз, так і Держави-члени. Оскільки ця вимога, що має два аспекти – незалежність у суворому сенсі та неупередженість, є невід'ємною частиною завдання судового розгляду, а стаття 19 ДЄС спільно покладає на Суд справедливості Європейського Союзу та національні суди завдання забезпечення судового перегляду в правовому порядку ЄС, така вимога застосовується як на рівні ЄС, зокрема, до суддів Загального Суду, так і до національних судів Держав-членів.

Крім того, Суд справедливості ЄС зазначає, що вимога трибуналу, раніше створеного законом, тісно пов'язана, зокрема, з вимогою незалежності в тому, що обидва прагнуть дотримуватись основоположних принципів верховенства права та поділу влади, принципів, які є важливими для верховенства права, що підтверджується у статті 2 ДЄС. Вимога трибуналу, раніше створеного законом, за самою своєю природою охоплює процес призначення суддів, тоді як незалежність трибуналу може вимірюватися, серед іншого, способом призначення його членів.

У зв'язку з цим матеріальні умови та процесуальні правила щодо призначення суддів Загального Суду, повинні виключати будь-які розумні сумніви у свідомості окремих осіб щодо того, чи відповідають вони вимогам, викладеним у третьому підпункті статті 19(2) ДЄС і другому абзаці статті 254 ДФЄС, які стосуються як «незалежності ... поза сумнівом», так і «здатності, необхідної для призначення на вищу судову посаду». З цією метою необхідно, зокрема, забезпечити

¹⁵ Серед іншого, відповідно до третього підпункту статті 19(2) ДЄС, другого абзацу статті 254 ДФЄС та статті 255 ДФЄС.

добросчесність усієї процедури призначення суддів Загального Суду і, отже, результат кожного з її етапів.

Щодо національної стадії пропозиції кандидата на посаду судді Загального Суду, Суд зазначає, з одного боку, що за відсутності чітких положень у праві ЄС саме національна правова система кожної Держави-члена має встановити детальні процесуальні правила, які регулюють пропозицію такого кандидата за умови, що ці правила не можуть викликати в осіб обґрунтовані сумніви в тому, чи відповідає запропонований кандидат вимогам, викладеним в третьому підпункті статті 19(2) ДЄС та другому абзаці статті 254 ДФЄС. Той факт, що представники законодавчої чи виконавчої влади беруть участь у процесі призначення суддів сам по собі не є таким, аби викликати такі обґрунтовані сумніви в свідомості осіб. Проте участь незалежних консультативних органів і обов'язок вказувати причини можуть сприяти тому, щоб зробити процес призначення більш об'єктивним, обмежуючи свободу дій, доступну установі, що здійснює призначення.

З іншого боку, щодо матеріальних умов, встановлених для відбору та пропозиції кандидатів на посаду судді Загального Суду, Суд справедливості ЄС зазначає, що Держави-члени, хоч і володіють широкими дискреційними повноваженнями у визначенні цих умов, повинні гарантувати, незалежно від процесуальних правил, прийнятих для цієї мети, щоб запропоновані кандидати відповідали вимогам незалежності та професійних здібностей, викладеним у третьому підпункті статті 19(2) ДЄС та другому абзаці статті 254 ДФЄС.

Далі Суд справедливості ЄС зазначає, що перевірка придатності кандидатів, запропонованих Державами-членами, для виконання обов'язків судді Загального Суду, у світлі цих вимог, також є обов'язком комітету відповідно до статті 255 ДФЄС. З метою ухвалення свого висновку щодо такої придатності цей комітет повинен перевірити, чи відповідає запропонований кандидат вимогам незалежності та професійних здібностей, які вимагаються Договорами для виконання обов'язків судді Загального Суду.

У цьому контексті Суд справедливості ЄС зазначає, що, незважаючи на те, що наявність відкритої, прозорої та суворої процедури відбору є важливим фактором для перевірки відповідності запропонованого кандидата цим вимогам, відсутність такої процедури, навпаки, сама по собі не є підставою для сумніву щодо такої відповідності. Для цілей такої перевірки комітет, передбачений статтею 255 ДФЄС, може попросити уряд, який робить пропозицію, надіслати додаткову інформацію чи інші матеріали, які він вважає необхідними для своїх обговорень.

Нарешті, Суд зазначає, що завдання щодо забезпечення дотримання вимог, викладених у третьому підпункті статті 19(2) ДЄС та другому абзаці статті 254 ДФЄС, також покладено на уряди Держав-членів через своїх представників, якщо вони вирішать, беручи до уваги висновки комітету, передбачений статтею 255 ДФЄС, призначити суддею Загального Суду кандидата, запропонованого одним із цих урядів. Після призначення цей кандидат стає суддею Суду справедливості ЄС і не представляє Державу-члена, яка його запропонувала.

У світлі цих міркувань Суд справедливості ЄС ухвалює, що якщо Держава-член запровадила процедуру відбору кандидатів на посаду судді Загального Суду, у межах якої група, що складається переважно з незалежних експертів, відповідає за оцінку цих кандидатів і складання списку заслуг тих, хто відповідає вимогам, викладеним у третьому підпункті статті 19(2) ДЄС і другому абзаці статті 254, ДФЄС та вказуючи, як рекомендацію, кандидата, який зайняв найвище місце в цьому рейтингу, то сам факт того, що уряд цієї Держави-члена вирішив запропонувати іншого кандидата з цього списку, а не того, хто зайняв найвище місце, сам по собі не є достатнім для висновку про наявність обґрунтованих сумнівів у відповідності кандидата вимогам. Крім того, той факт, що комітет, передбачений статтею 255 ДФЄС, надав позитивну думку щодо кандидата, запропонованого національним урядом, який був третім у цьому рейтинговому списку, підтверджує, що рішення урядів Держав-членів призначити цього кандидата відповідає вищезазначеним вимогам.

III. Свобода руху

1. Свобода підприємницької діяльності

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 29 липня 2024 року, LivaNova, C-713/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Компанії – Поділ публічних товариств з обмеженою відповідальністю – Шоста Директива 82/891/ЄЕС – Стаття 3(3)(b) – Поділ шляхом утворення нових компаній – Поняття «відповідальність ... не визначена проектом умов поділу» – Солідарна відповідальність нових компаній за зобов'язаннями, що виникли в результаті діяльності компанії, яка ділиться, до такого поділу

Суд справедливості нагадав про обставини, за яких він має юрисдикцію відповідати на питання, передане для ухвалення попереднього рішення, яке виникає в контексті суто внутрішньої ситуації, і уточнив (у контексті Шостої Директиви 82/891¹⁶) обсяг солідарної відповідальності компаній- правонаступників у процесі поділу за борги, що виникли у зв'язку із заподіянням шкоди компанією, що було поділено, та які ще не були визначені на момент проведення цієї операції.

13 травня 2003 року відбувся поділ компанії SNIA SpA, в результаті якого вона передала частину своїх активів (всі свої акції в біомедичному секторі) новоствореній компанії Sorin SpA, яка згодом стала компанією LivaNova plc.

Після цього поділу державні органи подали позови про відшкодування збитків до SNIA за шкоду навколишньому середовищу, яку вона нібито заподіяла в контексті своєї діяльності в хімічному секторі. SNIA та державні органи вимагали визнання солідарної відповідальності компанії LivaNova за всі борги, пов'язані з витратами на ліквідацію наслідків забруднення навколишнього середовища, за які SNIA була відповідальною до здійснення поділу.

Італійські суди визнали SNIA відповідальною за цю шкоду. Однак оскільки події, що призвели до цієї відповідальності, відбулися до 13 травня 2003 року, тобто дати, коли було здійснено поділ, солідарна відповідальність LivaNova відповідно до італійського законодавства¹⁷ була обмежена переданими активами у зв'язку з тим, що борги, пов'язані з витратами на ліквідацію наслідків аварії та шкоди, завданої навколишньому середовищу, становили відомі зобов'язання SNIA, але їх розподіл не міг бути визначений у проекті умов поділу компанії.

¹⁶ Шоста Директива Ради 82/891/ЄЕС від 17 грудня 1982 року, заснована на статті 54(3)(g) Договору [ЄЕС], що стосується поділу публічних товариств з обмеженою відповідальністю (Офіційний журнал 1982 L 378, с. 47) («Шоста Директива»).

¹⁷ Третій абзац статті 2506-bis Цивільного кодексу (Codice civile).

Для того, щоб визначити, чи можна вважати LivaNova солідарно відповідальною за витрати на очищення та шкоду, заподіяну довкіллю компанією SNIA, Верховний касаційний суд Італії (Corte suprema di cassazione), до якого звернулася LivaNova, не впевнений щодо обсягу поняття «відповідальність ... не визначена проектом умов поділу», згаданого у статті 3(3)(b) Шостої Директиви, що було імплементовано в італійське законодавство під назвою «відповідальність, розподіл якої не впливає з проекту умов поділу».

Зокрема, суд запитав, чи може ця перша концепція охоплювати зобов'язання, не визначені в проекті умов поділу (такі як витрати на очищення та шкоду навколишньому середовищу), які були встановлені, оцінені або консолідовані після відповідного поділу та є результатом діяльності компанії до поділу або після поділу, причому остання діяльність сама по собі є розвитком попередньої діяльності компанії, що поділилася.

Суд зазначив, що солідарна відповідальність компаній-реципієнтів, передбачена статтею 3(3)(b) Шостої Директиви, застосовується до таких зобов'язань, оскільки вони є наслідком діяльності реорганізованої компанії, що мала місце до її поділу.

Висновки Суду

Перш за все, Суд зазначив, що поділ у цій справі не підпадає безпосередньо під дію Шостої Директиви, оскільки SNIA передала лише частину своїх активів компанії Sorin (нині LivaNova), а не всі свої активи, як це передбачено статтею 21 Шостої Директиви, яка визначає поняття «поділ шляхом утворення нових компаній».

Однак Суд нагадав, що відповідно до усталеної судової практики він має юрисдикцію ухвалювати попередні рішення з питань, що стосуються положень права ЄС, у ситуаціях, коли фактичні обставини справ, які розглядаються національними судами, виходять за межі прямої дії права ЄС, за умови, що положення права ЄС, тлумачення яких запитується, були імплементовані безпосередньо і безумовно національним законодавством з метою забезпечення однакового ставлення до внутрішніх ситуацій і ситуацій, що регулюються правом ЄС, і за умови, що суд, який звертається, вказав на зв'язок відповідного спору з цими положеннями права ЄС¹⁸.

У цій справі суд, який звертається, зазначив, що формулювання національного положення, що застосовується до спору в основному провадженні по суті повторює формулювання статті 3(3)(b) Шостої директиви, яку він транспонує в національне законодавство. Так, італійський законодавець вирішив поширити статтю 3(3)(b) Шостої Директиви безпосередньо і безумовно також на ситуацію, коли товариство з обмеженою відповідальністю виділяє лише частину своїх активів іншій компанії.

Далі щодо тлумачення терміну «відповідальність», згаданого в статті 3(3)(b) Шостої Директиви, Суд пояснив, по-перше, що він призначений в широкому розумінні

¹⁸ Відповідно до статті 94 Регламенту Суду ЄС та рекомендацій Суду ЄС національним судам і трибуналам щодо ініціювання провадження про ухвалення попереднього рішення.

для покриття будь-якого боргу компанії, яка поділяється, як визначеного, так і невизначеного, незалежно від його походження та характеру.

По-друге, оскільки, відповідно до Шостої Директиви проект умов поділу повинен містити точний опис і розподіл зобов'язань, що підлягають передачі, ці зобов'язання мають виникнути до відповідного поділу. Що стосується витрат на ліквідацію наслідків забруднення та шкоди навколишньому середовищу, відповідна вимога означає, що порушення або подія, яка призвела до шкоди навколишньому середовищу, сталася до поділу, але не означає, що на цю дату шкода була встановлена, оцінена або навіть консолідована.

По-третє, однією з цілей Шостої Директиви є, зокрема, захист третіх осіб. Поняття «третя особа» є ширшим, ніж поняття «кредитори, власники боргових зобов'язань та особи, які мають інші вимоги до компаній, що беруть участь у поділі». Відповідно до третіх осіб відносяться особи, які ще не були кредиторами або особами з іншими вимогами на дату відповідного поділу, але можуть стати такими після поділу в результаті ситуацій, що передували поділу. Це стосується, наприклад, порушень положень природоохоронного законодавства, які були встановлені в рішенні, ухваленому після поділу. Таке тлумачення поняття «треті особи» узгоджується з тлумаченням поняття «відповідальність» у тому сенсі, що воно також охоплює невизначені зобов'язання, які є результатом діяльності, що передувала поділу.

Отже, поняття «відповідальність», про яке йдеться в першому реченні статті 3(3)(b) Шостої Директиви, охоплює не лише визначені зобов'язання, але й невизначені зобов'язання, такі як витрати на очищення та шкода, завдана навколишньому середовищу, які були встановлені, оцінені або консолідовані після відповідного поділу, але є результатом діяльності, що передувала цьому поділу.

На противагу цьому, Шоста Директива встановлює лише мінімальну систему захисту інтересів третіх осіб щодо відповідальності, яка виникає лише з діяльності, що передувала поділу. Так, питання про те, чи може діяльність після такого поділу, яка є продовженням попередньої діяльності компанії, що поділяється, приписуватися цій компанії, в результаті чого обов'язок відшкодувати завдану шкоду як частина її відповідальності перейде компаніям- правонаступникам відповідно до детальних правил, викладених у Шостій Директиві, має вирішуватися на основі національного законодавства.

IV. Прикордонний контроль, притулок та імміграція: імміграційна політика

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата) від 29 липня 2024 року, CU and ND (Соціальна допомога – непряма дискримінація), C-112/22 та C-223/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Статус громадян третіх країн, які є довгостроковими резидентами – Директива 2003/109/ЄС – Стаття 11(1)(d) – Рівне ставлення – Соціальне забезпечення, соціальна допомога та заходи соціального захисту – Умова проживання впродовж 10 років, з яких останні 2 роки повинні бути безперервними – Непряма дискримінація

Суд справедливості ЄС, до якого Tribunale di Napoli (Окружний суд Неаполя, Італія) направив звернення за попереднім рішенням, ухвалив рішення щодо принципу рівного ставлення до громадян третіх країн, які є довгостроковими резидентами, та громадян ЄС, викладеного в статті 11 Директиви 2003/109¹⁹, і, зокрема, щодо того, чи може доступ до заходів соціального забезпечення, соціальної допомоги або соціального захисту в розумінні статті 11(1)(d) залежати від умови проживання у відповідній Державі-члені щонайменше 10 років, з яких останні 2 роки повинні бути безперервними.

У 2020 році громадяни третіх країн, які довгостроково проживають в Італії, подали заяву на отримання «базового доходу» – соціальної допомоги, призначеної для забезпечення мінімального прожиткового мінімуму. Згодом вони були притягнуті до кримінальної відповідальності за те, що у своїх заявах неправдиво вказали, що вони відповідають критеріям, необхідним для отримання цієї допомоги, включаючи умову проживання в Італії протягом щонайменше 10 років, з яких останні 2 роки повинні бути безперервними.

За цих обставин Окружний суд Неаполя не був упевнений, чи відповідає ця умова надання допомоги, яка поширюється також на громадян Італії, праву ЄС. Національний суд вважає, що ця вимога встановлює менш сприятливе ставлення до громадян третіх країн, у тому числі тих, хто має дозвіл на довгострокове проживання, порівняно з громадянами країни.

Висновки Суду

Спочатку Суд нагадує про те, що коли положення права ЄС, наприклад, стаття 11(1)(d) Директиви 2003/109, містить пряме посилання на національне законодавство, Суд не зобов'язаний давати відповідним термінам автономне та уніфіковане визначення в праві ЄС. Однак відсутність у праві ЄС автономних

¹⁹ Директива Ради 2003/109/ЄС від 25 листопада 2003 року щодо статусу громадян третіх країн, які є довгостроковими резидентами (ОВ 2004 L 16, стор. 44).

і уніфікованих визначень таких понять як «соціальне забезпечення», «соціальна допомога» і «соціальний захист», а також відсилання до національного законодавства щодо цих понять, яка міститься у цьому положенні, не означає, що Держави-члени зможуть підірвати ефективність Директиви 2003/109, застосовуючи принцип рівного ставлення, передбачений в цьому положенні. Крім того, при визначенні заходів соціального забезпечення, соціальної допомоги та соціального захисту, передбачених національним законодавством, Держави-члени повинні дотримуватися прав і принципів, передбачених Хартією основоположних прав Європейського Союзу («Хартія»), у тому числі тих, що викладені в статті 34 Хартії.

Враховуючи, що і стаття 34 Хартії, і стаття 11(1)(d) Директиви 2003/109 відсилають до національного законодавства, саме національний суд, який розглядає відповідну справу, повинен визначити, чи є «базовий дохід», про який йдеться в основному провадженні, соціальною виплатою, на яку поширюється дія Директиви.

Суд також підкреслює, що система, запроваджена Директивою 2003/109, ставить набуття статусу довгострокового резидента, наданого цією Директивою, в залежність від конкретної процедури і, крім того, від виконання певних умов, включаючи умову легального і безперервного проживання протягом п'яти років на національній території. Оскільки цей статус відповідає найвищому рівню інтеграції для громадян третіх країн, він виправдовує надання їм рівного ставлення з громадянами приймаючої Держави-члена, зокрема, в питаннях соціального забезпечення, соціальної допомоги та соціального захисту.

Далі, щодо умови проживання, яка є предметом розгляду в основному провадженні, Суд вважає, що умова проживання протягом 10 років, з яких останні 2 роки повинні бути безперервними, суперечить статті 11(1)(d) Директиви 2003/109.

По-перше, різниця у ставленні до громадян третіх країн, які є довгостроковими резидентами, та громадян Італії, яка виникає внаслідок того, що національне законодавство встановлює таку умову проживання, є непрямою дискримінацією. Ця умова зачіпає насамперед негромадян, у тому числі громадян третіх країн, а також інтереси італійських громадян, які повертаються до Італії після певного періоду проживання в іншій Державі-члені ЄС. З огляду на це, захід може вважатися непрямо дискримінаційним, навіть якщо він ставить у вигідне становище всіх громадян або ставить у невикладне становище лише громадян третіх країн, які є довгостроковими резидентами, але не є громадянами відповідної держави.

По-друге, така дискримінація, в принципі, заборонена, якщо вона не є об'єктивно виправданою.

Однак стаття 11(2) Директиви 2003/109 містить вичерпний перелік ситуацій, за яких Держави-члени можуть відступати, в тому, що стосується проживання, від принципу рівного ставлення між громадянами третіх країн, які є довгостроковими резидентами, та власними громадянами. Відповідно, поза цими ситуаціями різниця у ставленні до цих двох категорій громадян сама по собі є порушенням статті 11(1)(d) цієї Директиви.

Зокрема, різниця у ставленні до громадян третіх країн, які є довгостроковими резидентами, і громадян відповідної Держави-члена не може бути виправдана тим фактом, що вони перебувають в іншій ситуації через їхні зв'язки з цією Державою-членом.

П'ятирічний період легального і безперервного проживання, передбачений Директивою 2003/109 для отримання статусу довгострокового резидента, свідчить про те, що особа «пустила коріння в країні». Відповідно, його слід вважати достатнім для того, щоб після набуття статусу довгострокового резидента ця особа мала право на рівне з громадянами ставлення, зокрема, щодо соціального забезпечення, соціальної допомоги та соціального захисту, відповідно до статті 11(1)(d) цієї Директиви.

Як наслідок, Держава-член не може в односторонньому порядку продовжити термін проживання, необхідний для того, щоб такий довгостроковий резидент міг користуватися правом, гарантованим цим положенням.

Нарешті, щодо кримінального покарання, передбаченого національним законодавством у випадку надання неправдивих відомостей щодо умов доступу до відповідної соціальної допомоги, Суд нагадує, що національний механізм покарання не сумісний з положеннями Директиви 2003/109, якщо він накладається з метою забезпечення дотримання зобов'язання, яке саме по собі не відповідає цим положенням. З огляду на вищевикладене, Суд постановляє, що стаття 11(1)(d) Директиви 2003/109, у її поєднанні із статтею 34 Хартії, виключає законодавство Держави-члена, в якому доступ громадян третіх країн, які є довгостроковими резидентами, до заходів соціального забезпечення, соціальної допомоги або соціального захисту залежить від вимоги, яка також застосовується до громадян цієї Держави-члена, проживати в цій Державі-члені щонайменше 10 років, з яких останні 2 роки повинні бути безперервними, і яке передбачає кримінальне покарання за надання неправдивих відомостей про відповідність такій умові проживання.

Рішення Суду справедливості ЄС (Четверта Палата) від 29 липня 2024 року, *Perle*, C-14/23

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Імміграційна політика – Директива (ЄС) 2016/801 – Умови в'їзду та перебування громадян третіх країн з метою навчання – Стаття 20(2)(f) – Заява про допуск на територію Держави-члена з метою навчання – Інші цілі – Відмова у видачі візи – Підстави для відхилення заяви – Неможливість транспонування – Загальний принцип заборони зловживань – Стаття 34(5) – Процесуальна автономія Держав-членів – Основоположне право на ефективний засіб судового захисту – Стаття 47 Хартії про основоположні права Європейського Союзу

У рішенні, ухваленому на запит *Conseil d'État* (Державна рада Бельгії), Суд справедливості ЄС вирішує, по-перше, питання про право Держави-члена відмовити громадянину третьої країни у видачі візи з метою навчання, якщо він не має справжнього наміру навчатися, і, по-друге, про обсяг судового перегляду такого рішення з огляду на процесуальні гарантії, передбачені Директивою 2016/801.²⁰

У серпні 2020 року заявниця в основному провадженні, громадянка третьої країни, подала заяву на отримання візи з метою навчання в Бельгії. Їй було відмовлено у видачі візи на тій підставі, що з невідповідностей у її навчальному плані було очевидно, що вона не мала справжнього наміру продовжувати навчання в Бельгії. Потім заявниця в основному провадженні намагалася оскаржити це рішення в *Conseil du contentieux des étrangers* (Рада із розгляду спорів щодо притулку та імміграції). Після того, як цей суд відхилив її заяву, вона подала апеляцію з питань права до Державної ради.

У контексті цієї апеляції заявниця в основному провадженні стверджує, зокрема, що положення Директиви 2016/801, яке дозволяє Державам-членам відхиляти заяву про надання доступу на територію, якщо встановлено, що громадянин третьої країни буде проживати з метою, відмінною від тієї, з якою він або вона подає заяву про надання такого доступу, не було транспоновано в бельгійське законодавство.²¹ Крім того, вона стверджує, що процедури розгляду, здійснювані Радою із розгляду спорів щодо притулку та імміграції, які полягають лише в перевірці законності, порушують вимоги права ЄС.²²

Оскільки у Державної ради виникли сумніви щодо можливості відхилення за таких обставин заяви про надання доступу на територію Бельгії, а також щодо

²⁰ Директива (ЄС) 2016/801 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про умови в'їзду та проживання громадян третіх країн з метою проведення наукових досліджень, навчання, стажування, добровільної служби, участі в програмах обміну учнями або освітніх проектах та *au raïring* (Офіційний журнал 2016 L 132, с. 21).

²¹ Відповідно до статті 20(2)(f) Директиви 2016/801, Держава-член може відхилити заяву, якщо вона має докази або серйозні та об'єктивні сумніви, що громадянин третьої країни буде проживати в країні з іншою метою, ніж та, відповідно до якої він або вона подає заяву на отримання дозволу.

²² Стаття 34(5) of Директиви 2016/801 вимагає від Держав-членів забезпечити заявникам можливість подання скарги на рішення про відмову в наданні доступу до території.

обсягу судового перегляду рішення про відхилення такої заяви, вона вирішила передати це питання на розгляд Суду для ухвалення попереднього рішення.

Висновки Суду

Перш за все, Суд вважає, що відповідно до статті 5(3) Директиви 2016/801 Держави-члени зобов'язані видавати дозвіл на проживання з метою навчання заявнику, який відповідає вимогам, викладеним в цій Директиві.²³ Жодна з цих вимог не містить прямого посилання на наявність справжнього наміру навчатися на території відповідної Держави-члена.

Тим не менш, відповідно до загального принципу права ЄС, воно не може використовуватися для зловживань або шахрайства. Як наслідок, Держава-член повинна відмовити особі в отриманні блага від положень тієї правової норми, на яку така особа посилається не з метою досягнення мети вказаних положень, а з метою отримання блага від переваги, яку надає право ЄС, хоча умови для отримання такого блага виконані лише формально.

Таким чином, хоча стаття 20(2)(f) Директиви 2016/801 передбачає, що відповідна Держава-член може відхилити заяву про надання доступу на територію, якщо вона має докази або серйозні та об'єктивні підстави стверджувати, що громадянин третьої країни перебуватиме на її території з іншими цілями, ніж ті, для яких він або вона звертається із заявою про доступ, це положення не виключає застосування загального принципу права ЄС про заборону зловживань, оскільки застосування цього принципу не підлягає, як це передбачено положеннями Директиви, вимозі транспозиції.

Таким чином, якщо мова йде про заяву про надання доступу з метою навчання, для встановлення факту зловживання необхідно встановити, що громадянин третьої країни подав таку заяву, не маючи справжнього наміру здійснювати в якості основної діяльності навчання на денній формі, що веде до здобуття кваліфікації вищої освіти, визнаної цією Державою-членом ЄС.

Однак, заява про надання доступу може бути відхилена тільки в тому випадку, якщо таке зловживання є достатньо очевидним з усієї відповідної інформації, доступної компетентним органам. У цьому контексті, оскільки обставини, на підставі яких можна зробити висновок про те, що заява про надання доступу з метою навчання є зловживанням, обов'язково є специфічними для кожного окремого випадку, вичерпний перелік відповідних факторів у цьому відношенні не може бути встановлений. Відповідно, потенційно неправомірний характер такої заяви не може бути презюмований з огляду на певні фактори, а повинен оцінюватися в кожному конкретному випадку, після індивідуальної оцінки всіх обставин, характерних для кожної конкретної заяви. У зв'язку з цим, саме компетентні органи повинні проводити всі необхідні перевірки та запитувати докази з метою проведення

²³ Див. статті 7 та 11 Директиви 2016/801.

індивідуальної оцінки такої заяви, за необхідності звертаючись до заявника з проханням надати додаткову інформацію та пояснення у зв'язку з цим.

У будь-якому випадку, той факт, що громадянин третьої країни, який подав заяву про надання доступу з метою навчання, також має намір займатися іншою діяльністю на території відповідної Держави-члена, зокрема, якщо ця діяльність не впливає на навчання як основний вид діяльності, що обґрунтовує цю заяву, не обов'язково може розглядатися як свідчення зловживання. І навпаки, невідповідності у запланованому заявником навчанні можуть становити одну з об'єктивних обставин, що сприяють виявленню недобросовісної практики, на тій підставі, що заява заявника насправді спрямована на інші цілі, ніж навчання, за умови, що ці невідповідності є достатньо очевидними і що вони оцінюються з огляду на всі особливості конкретної справи. Таким чином, обставина, яка може розглядатися як звичайна в процесі здобуття вищої освіти, наприклад, зміна напрямку навчання, сама по собі не є достатньою для встановлення відсутності справжнього наміру навчатися на території цієї Держави-члена. Аналогічно, сам факт того, що передбачуване навчання не пов'язане безпосередньо із поставленими професійними цілями, не обов'язково свідчить про відсутність наміру дійсно продовжувати навчання, на якому ґрунтується заява про надання доступу.

По-друге, що стосується судового перегляду рішення про відхилення заяви про надання доступу, Суд нагадує, перш за все, що характеристики процедури оскарження, передбачені в статті 34(5) Директиви 2016/801, повинні бути визначені таким чином, щоб відповідати статті 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу («Хартія»). Таким чином, із закріпленої у статті 47 Хартії потреби у забезпеченні ефективності позову, поданого на первинне адміністративне рішення про відхилення заяви відповідної сторони, впливає, що в разі скасування такого рішення нове рішення повинно бути ухвалене протягом короткого періоду часу і відповідати оцінці, яка міститься в судовому рішенні, що скасувало попереднє адміністративне рішення.

Звідси випливає, що стосовно заяв про надання доступу на територію Держави-члена з метою навчання, той факт, що національний суд, який розглядає справу, має повноваження лише ухвалити рішення про скасування рішення компетентних органів про відхилення такої заяви, не маючи можливості замінити власну оцінку на оцінку цих органів або ухвалити нове рішення, є достатнім, в принципі, для задоволення вимог статті 47 Хартії, за умови, що ці органи зв'язані оцінкою, яка міститься в судовому рішенні, що скасовує їх рішення. Крім того, в такій ситуації необхідно забезпечити, щоб умови, за яких подається позов і, у відповідних випадках, судові рішення, ухвалені за результатами його розгляду, були такими, що дозволяють, в принципі, ухвалити нове рішення протягом короткого періоду часу таким чином, щоб достатньо старанний громадянин третьої країни міг повною мірою ефективно скористатися правами, які йому надає Директива 2016/801.

V. Судове співробітництво у кримінальних справах

1. Європейський ордер на арешт

Рішення Суду справедливості ЄС (П'ята Палата) від 29 липня 2024 року, Breian, C-318/24 PPU

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Судове співробітництво у кримінальних справах – Європейський ордер на арешт – Рамкове рішення 2002/584/JHA – Передача запитуваних осіб судовим органам, що видають ордер – Повага до основоположних прав – Системні або загальні недоліки щодо незалежності судової влади Держави-члена, що видає ордер – Недоліки, пов'язані з відсутністю доказів прийняття суддями присяги – Заборона нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження – Умови тримання під вартою в Державі-члені, що видала ордер – Оцінка, проведена судовим органом, що виконує ордер – Відмова такого судового органу виконати європейський ордер на арешт – Наслідки такої відмови для виконавчого судового органу іншої Держави-члена, що виконує ордер

Розглянувши термінове звернення про ухвалення попереднього рішення від Curtea de Apel Braşov (Апеляційний суд Брашова, Румунія), Суд роз'яснює свою судову практику щодо підстав для невиконання європейського ордера на арешт (EAW), пов'язаних з ризиком порушення основоположних прав відповідної особи в разі її передачі румунській владі.

17 грудня 2020 року Апеляційний суд Брашова видав EAW проти P.P.R. з метою виконання вироку, пов'язаного з позбавленням волі. P.P.R. був заарештований у Франції у 2020 році, але не був переданий румунській владі. Рішенням від 29 листопада 2023 року cour d'appel de Paris (Апеляційний суд, Париж, Франція) відмовив у виконанні EAW на підставі ризику порушення основоположного права на справедливий судовий розгляд незалежним і неупередженим судом, раніше створеним відповідно до закону.²⁴ На думку цього суду, в румунській судовій системі існують системні та загальні недоліки, оскільки місце, де зберігаються записи про присягу суддів, є невизначеним, що викликає сумніви щодо належного складу суду у цій Державі-члені. Крім того, у цій справі неможливо знайти запис присяги одного з суддів, який ухвалив вирок про позбавлення волі, в той час як інший суддя цього складу суду складав присягу лише як прокурор. Більше того, за рішенням Палати із розгляду запитів Комісії з контролю за справами Інтерполу (CCF) повідомлення про міжнародний розшук P.P.R. було видалено з бази даних Інтерполу на тій підставі, що дані про P.P.R. не відповідали правилам Інтерполу щодо обробки персональних

²⁴ Це право закріплено в другому пункті статті 47 Хартії основоположних прав Європейського Союзу («Хартія»).

даних. Це викликало серйозне занепокоєння, зокрема, щодо дотримання основних прав у провадженні проти Р.Р.Р. в Румунії.

29 квітня 2024 року Р.Р.Р. був заарештований на Мальті на підставі ЕАВ. Того ж дня мальтійський суд, що мав виконувати ордер, запросив додаткову інформацію у Апеляційного суду Брашова, зазначивши, що Р.Р.Р. посилався на рішення Апеляційного суду м. Париж від 29 листопада 2023 року.

20 травня 2024 року мальтійський суд вирішив не передавати Р.Р.Р. румунській владі, вважаючи, що він не може зробити висновок на основі наявної у нього інформації про умови тримання під вартою в Румунії, і що заборона нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження або покарання, передбачена статтею 4 Хартії, буде дотримана, якщо Р.Р.Р. буде переданий румунській владі.

За цих обставин Апеляційний суд Брашова вирішив передати Суду для ухвалення попереднього рішення низку питань, що стосуються: по-перше, наслідків відмови виконання ЕАВ для інших органів виконання ордерів і для органу, що видав ЕАВ; по-друге, причин, що лежать в основі відмов французьких і мальтійських органів у виконанні виданого ЕАВ; і, нарешті, власного обов'язку Апеляційного суду звернутися до Суду за попереднім рішенням після такої відмови, а також його права брати участь у процедурі виконання ЕАВ відповідним органом виконання.

Висновки Суду

Перш за все, щодо наслідків, які має відмова у виконанні ЕАВ для інших органів виконання, Суд зазначає, що Рамкове рішення про ЕАВ²⁵ не передбачає можливості або обов'язку для органу виконання Держави-члена відмовити у виконанні ЕАВ виключно на тій підставі, що орган виконання іншої Держави-члена відмовився від його виконання, не досліджуючи при цьому, чи існують підстави для невиконання цього ЕАВ. Таким чином, орган виконання Держави-члена не зобов'язаний відмовляти у виконанні ЕАВ, якщо орган виконання іншої Держави-члена раніше відмовив у його виконанні на тій підставі, що видача відповідної особи може порушити основоположне право на справедливий судовий розгляд. Тим не менш, в рамках власного розгляду наявності підстав для невиконання, цей орган повинен належним чином врахувати причини, що лежать в основі рішення про відмову, прийнятого першим органом виконання.

Що стосується наслідків цього рішення для органу, який видав ЕАВ, Суд зазначає, що Рамкове рішення 2002/584 не перешкоджає цьому органу підтримувати свій запит про передачу відповідно до ЕАВ, незважаючи на відмову у його виконанні. Однак, хоча орган, що видав ЕАВ, не зобов'язаний після такої відмови відкликати його, відмова у виконанні ЕАВ все ж таки повинна спонукати його до пильності. Він не може, особливо за відсутності зміни обставин, залишати в силі ЕАВ, якщо судовий

²⁵ Рамкове рішення Ради 2002/584/ІНА від 13 червня 2002 року про європейський ордер на арешт і процедуру передачі між Державами-членами (Офіційний журнал 2002 L 190, с. 1), зі змінами, внесеними Рамковим рішенням Ради 2009/299/ІНА від 26 лютого 2009 року (Офіційний журнал 2009 L 81, с. 24) («Рамкове рішення 2002/584»).

орган, що мав його виконувати, на законних підставах відмовив²⁶ у його виконанні з огляду на реальний ризик порушення основоположного права на справедливий судовий розгляд. І навпаки, за відсутності такого ризику, зокрема, внаслідок зміни обставин, сам факт відмови органу виконання у виконанні EAW не може перешкоджати судовому органу, який його видав, продовжувати його виконання. Більше того, саме цей орган повинен розглянути, чи є з огляду на конкретні обставини справи вимога виконання EAW пропорційною.

По-друге, щодо причин, які лежать в основі рішень французьких та мальтійських органів виконання про відмову у виконанні відповідного EAW, Суд нагадує, по-перше, що для того, щоб визначити, чи існує реальний ризик порушення основоположного права на справедливий судовий розгляд через системні або загальні недоліки в роботі судової системи Держави-члена, яка видала EAW, орган виконання повинен ґрунтувати свою перевірку як на об'єктивній, надійній, конкретній та належним чином оновленій інформації, що стосується роботи судової системи, так і на конкретному та точному аналізі індивідуальної ситуації особи, стосовно якої було видано цей EAW. Таким чином, рішення Суду щодо ситуації особи, стосовно якої видано EAW²⁷, не може бути достатнім для обґрунтування відмови у виконанні цього EAW. Однак таке рішення може бути враховане судовим органом, який має виконувати цей EAW, для прийняття рішення про доцільність відмови у виконанні EAW.

По-друге, Суд вважає, що судовий орган, який виконує EAW, виданий з метою виконання вироку, пов'язаного з позбавленням волі, не може відмовити у виконанні цього EAW на тій підставі, що неможливо знайти протокол присяги одного із суддів, який ухвалив цей вирок, або що інший суддя того ж складу суду склав присягу лише як прокурор. Не кожна помилка, яка має місце під час процедури призначення судді або вступу судді на посаду, є такою, що ставить під сумнів незалежність та неупередженість цього судді і, відповідно, такою, через яку склад, до якого входить цей суддя, не можна вважати «незалежним та неупередженим судом, попередньо створеним на підставі закону» у розумінні права ЄС. Зокрема, той факт, що внутрішнє законодавство Держави-члена може передбачати, що прокурор, який склав присягу при вступі на посаду, не повинен повторно складати присягу в разі подальшого вступу на посаду судді, не може становити системний або узагальнений недолік щодо незалежності судової влади. Крім того, невизначеність щодо місця зберігання протоколів присяги, складеної суддями Держави-члена, або той факт, що ці протоколи неможливо знайти, зокрема, якщо з моменту складання присяги відповідним суддею минуло кілька років, самі по собі та за відсутності інших відповідних доказів не можуть свідчити про те, що відповідні судді виконували свої обов'язки, ніколи не складаючи необхідної присяги. У будь-якому випадку, невизначеність щодо того, чи склали судді Держави-члена перед вступом на посаду присягу, передбачену

²⁶ Відповідно до статті 1(3) Рамкового рішення 2002/584, яка передбачає: «Це Рамкове рішення не має на меті змінювати зобов'язання поважати основоположні права та основоположні правові принципи, закріплені в статті 6 Договору про Європейський Союз».

²⁷ У цій справі своїм рішенням CCF наказав видалити повідомлення про міжнародний розшук щодо P.P.R. через порушення правил Інтерполу щодо обробки персональних даних.

національним законодавством, не може розглядатися як системний або загальний недолік незалежності судової влади в цій Державі-члені, якщо національне законодавство передбачає ефективні засоби правового захисту, які дозволяють посилатися на можливе порушення присяги суддями, які ухвалили конкретне рішення, і, таким чином, домогтися скасування цього рішення. Саме національний суд, який звернувся із зверненням про попереднє рішення, повинен з'ясувати, чи існують такі засоби правового захисту в румунському законодавстві.

По-третє, Суд постановляє, що при вивченні умов тримання під вартою в Державі-члені, яка видала EAW, судовий орган, що виконує EAW, не може відмовити у його виконанні на підставі інформації про умови тримання під вартою у в'язницях в Державі-члені, яка видала EAW, яку він отримав сам, і щодо якої він не запитував додаткову інформацію у судового органу, який видав EAW. Крім того, судовий орган, що виконує EAW, не може застосовувати вищі стандарти щодо умов тримання під вартою, ніж ті, що гарантовані статтею 4 Хартії. У зв'язку з цим, сама лише відсутність «точного плану ... виконання вироку» або «точних критеріїв для визначення конкретного режиму виконання вироку» не підпадає під поняття «нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження» у розумінні статті 4 Хартії.

Навіть якби Держава-член, що виконує EAW, вимагала розробки такого плану або встановлення таких критеріїв, слід нагадати, що відповідно до принципу взаємної довіри, Держави-члени можуть бути зобов'язані припускати, що основні права були дотримані іншими Державами-членами, тому вони не можуть, зокрема, вимагати більш високого рівня національного захисту основних прав від іншої Держави-члена, ніж той, що передбачений законодавством ЄС. Таким чином, судовий орган, що виконує EAW, не може відмовити у видачі запитуваної особи лише на тій підставі, що судовий орган, який видав EAW, не надав йому «точного плану ... виконання вироку» або «точних критеріїв для визначення конкретного режиму виконання вироку».

По-третє, що стосується обов'язків і прав судового органу, який видає EAW, Суд пояснює, по-перше, що цей орган не зобов'язаний звертатися до Суду за попереднім рішенням до вирішення питання, з огляду на підстави, на яких судовий орган відмовив у виконанні EAW, про його відкликання або залишення в силі, якщо тільки національне законодавство не передбачає засобів судового захисту проти рішення, яке він повинен прийняти, і в цьому випадку він, в принципі, зобов'язаний звернутися до Суду. Він не може бути звільнений від цього обов'язку, якщо тільки він не встановить, що порушене питання не має відношення до справи, або що відповідне положення права ЄС вже було витлумачено Судом, або що правильне тлумачення права ЄС є настільки очевидним, що не залишає місця для будь-яких розумних сумнівів. Крім того, Суд вважає, що судовий орган, який видає EAW, не має права брати участь як сторона у провадженні щодо виконання цього EAW у судовому органі, який його виконує. Така участь не є необхідною для забезпечення дотримання принципів взаємного визнання та щирого співробітництва, які лежать в основі функціонування механізму EAW.

2. Право бути присутнім під час судового розгляду

Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 04 липня 2024 року, *FP and Others* (Судовий розгляд у режимі відеоконференції), C-760/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Судове співробітництво у кримінальних справах – Директива (ЄС) 2016/343 – Право бути присутнім під час судового розгляду – Можливість для обвинуваченого брати участь у судових засіданнях у своїй справі в режимі відеоконференції

За клопотанням Софійського міського суду (*Sofiyski gradski sad*) про винесення попереднього рішення Суд справедливості ухвалив рішення про можливість участі обвинуваченого в судовому засіданні в його кримінальній справі в режимі відеоконференції.

Спеціалізована прокуратура Болгарії (*Spetsializirana prokuratura*) обвинувачує *FP* в участі в злочинній організації, створеній з метою збагачення і для вчинення податкового шахрайства. 12 жовтня 2021 року *FP* взяв участь у першому відкритому засіданні у своїй справі в режимі відеоконференції. Він заявив, що бажає брати участь у судовому розгляді онлайн, оскільки живе і працює у Великій Британії. Його адвокат, який був фізично присутній у залі суду, заявив, що його підзахисний ознайомлений з усіма документами справи. Крім того, під час засідання будь-який новий документ міг бути надісланий *FP* електронною поштою для своєчасного ознайомлення, а консультації між ним і його адвокатом могли проводитися конфіденційно за допомогою окремого з'єднання.

Кримінальний суд, який розглядав цю справу на той момент²⁸, дозволив *FP* брати участь у судовому розгляді в режимі відеоконференції на підставі положення національного законодавства, що передбачає можливість проведення відкритих судових засідань дистанційно під час надзвичайного стану або надзвичайної ситуації, пов'язаної з епідемією, і протягом двох місяців після скасування надзвичайного стану або надзвичайної ситуації.²⁹ Це положення застосовувалося лише до 31 травня 2022 року включно. Так, якщо до цієї дати *FP* фактично брав участь у більшості засідань у його справі в режимі відеоконференції, на засіданні 13 червня 2022 року суд не був упевнений у тому, що така можливість продовжує існувати згідно з болгарським законодавством.

²⁸ Судом, який спочатку розглядав справу, був Спеціалізований кримінальний суд Болгарії (*Spetsializiran nakazatelen sad*). Однак після внесення змін до законодавства, які набули чинності 27 липня 2022 року, цей суд було розпущено, а повноваження щодо розгляду та прийняття рішень у певних кримінальних справах, що перебували на його розгляді, включно зі справою в основному провадженні, було передано до Софійського міського суду (*Sofiyski gradski sad*).

²⁹ Стаття 6а(2) Закону про заходи та дії під час надзвичайного стану, оголошеного постановою Народних зборів від 13 березня 2020 року, та про ліквідацію його наслідків (*Zakon za merkite i deystviyata po vreme na izvanrednoto polozhenie, obyaveno s reshenie na Narodnoto sabranie 13.03.2020 g. i za preodolyavane na posleditsite*).

За відсутності в національному законодавстві правової бази, яка б прямо дозволяла використання режиму відеоконференції, запитуючий суд порушує питання про те, чи є сумісною можливість, надана обвинуваченому, брати участь у засіданнях у його справі за допомогою цієї технології, з Директивою 2016/343³⁰, зокрема, з її статтею 8(1).³¹

Висновки Суду

Як попереднє зауваження, Суд нагадує, що з його практики випливає, що відповідно до права, викладеного в статті 8(1) Директиви 2016/343, обвинувачений повинен мати можливість особисто з'являтися на засіданнях, що проводяться у зв'язку з розглядом його справи, при цьому ця директива не створює зобов'язання для будь-якого підозрюваного або обвинуваченого бути присутнім під час судового розгляду його справи.³² Суд також зазначає, що зі статті 1 цієї директиви випливає, що її метою є встановлення загальних мінімальних правил стосовно певних аспектів презумпції невинуватості в кримінальному провадженні та права підозрюваних і обвинувачених осіб бути присутніми під час судового розгляду в цьому провадженні, а не проведення вичерпної гармонізації кримінального процесу.

З вищевикладеного випливає, що стаття 8(1) Директиви 2016/343 не регулює питання про те, чи можуть Держави-члени передбачити, що обвинувачений може, на його безпосереднє прохання, брати участь у судових засіданнях у його кримінальній справі в режимі відеоконференції, і таке питання належить до сфери дії національного законодавства. Отже, це положення не перешкоджає обвинуваченому, на його прохання, брати участь у судових засіданнях у його справі в режимі відеоконференції за умови, що право на справедливий судовий розгляд гарантується.

³⁰ Директива (ЄС) 2016/343 Європейського Парламенту та Ради від 09 березня 2016 року про посилення певних аспектів презумпції невинуватості та право бути присутнім на судовому засіданні в кримінальних провадженнях (Офіційний журнал 2016 L 65, с. 1).

³¹ Стаття 8(1) Директиви 2016/343 передбачає: «Держави-члени повинні забезпечити підозрюваним та обвинуваченим особам право бути присутніми під час судового розгляду».

³² Див. у зв'язку з цим рішення від 15 вересня 2022 року, HN (Суд над обвинуваченим, вивезеним з території) (C-420/20, EU:C:2022:679, п. 40) та від 08 грудня 2022 року, НУА та інші (Неможливість допиту свідків обвинувачення) (C-348/21, EU:C:2022:965, пп. 34 і 36).

VI. Судове співробітництво в цивільних справах: Регламент № 1205/2012 щодо юрисдикції, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах

Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 29 липня 2024 року, FTI Touristik (Міжнародний елемент), C-774/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Судове співробітництво в цивільних справах – Юрисдикція, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах – Регламент (ЄС) № 1215/2012 – Стаття 18 – Юрисдикція щодо споживчих договорів – Визначення міжнародної та територіальної юрисдикції судів Держави-члена – Міжнародний елемент – Поїздка до третьої Держави

Отримавши запит про ухвалення попереднього рішення у спорі між споживачем, який проживає в Державі-члені ЄС, і туристичним оператором, зареєстрованим у тій самій Державі-члені ЄС, щодо поїздки за кордон, заброньованої споживачем, Суд справедливості ЄС роз'яснює сферу застосування Регламенту Брюсселя (Brussels Ia Regulation)³³, досліджуючи, зокрема, наявність міжнародного елемента в такій ситуації.

У грудні 2021 року JX, приватна особа, яка проживає в Нюрнберзі (Німеччина), уклав договір про туристичну поїздку з FTI Touristik GmbH, туристичним оператором, зареєстрованим у Мюнхені (Німеччина), для подорожі до третьої Держави.

JX, за місцем свого проживання, звернувся до місцевого суду в Нюрнберзі (Amtsgericht Nürnberg), з позовом про відшкодування збитків у розмірі 1 500 євро, вважаючи, що він не був належним чином поінформований про в'їзні та візові вимоги у відповідній країні. За його словами, територіальна юрисдикція цього суду впливає із захисних правил юрисдикції, викладених у Регламенті Брюсселя на користь споживачів.³⁴ FTI Touristik, зі свого боку, стверджує, що цей суд не має територіальної юрисдикції, і вважає, що цей регламент не застосовується до суто внутрішніх ситуацій, таких як та, що розглядається в цій справі. У такій ситуації відсутній міжнародний елемент, необхідний для застосування цього регламенту.

У своєму зверненні за попереднім рішенням запитуючий суд просить Суд справедливості роз'яснити, чи визначає Регламент Брюсселя як міжнародну, так і територіальну юрисдикцію суду Держави-члена, у судовому окрузі якої проживає споживач, у ситуації, подібній до тієї, що розглядається в основному провадженні, у якій міжнародний елемент обмежується місцем призначення цієї подорожі, що знаходиться за кордоном.

³³ Регламент (ЄС) № 1215/2012 Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2012 року про юрисдикцію, визнання та виконання судових рішень у цивільних і комерційних справах (Офіційний журнал 2012 L 351, с. 1) («Брюссельський регламент»).

³⁴ JX посилається, зокрема, на статті 17 і 18 Брюссельського регламенту.

Висновки Суду

З метою з'ясування насамперед того, чи застосовується Регламент Брюсселя до спору, подібного до того, що розглядається в основному провадженні, у якому заявник і відповідач мають доміцилій в одній Державі-члені, Суд нагадує, що застосування правил юрисдикції цього регламенту вимагає наявності міжнародного елемента. Такий елемент існує, зокрема, коли ситуація спору є такою, що викликає питання, пов'язані з визначенням міжнародної юрисдикції. Якщо міжнародний елемент явно присутній, коли принаймні одна зі сторін має постійне місце проживання в Державі-члені, відмінний від Держави-члена, до суду якої звернулися з позовом, міжнародний елемент також може бути наслідком різних факторів, пов'язаних, *inter alia*, з предметом провадження. Відповідно, залучення Держави-члена та третьої Держави, наприклад, через те, що заявник й один з відповідачів мають постійне місце проживання в першій Державі, а події, про які йдеться, відбулися в другій, також зробить відповідні правовідносини міжнародними за своїм характером, оскільки ця ситуація є такою, що може викликати питання в Державі-члені щодо визначення міжнародної юрисдикції. Звідси випливає, що спір, пов'язаний з договірними зобов'язаннями, що мають бути виконані в третій Державі або в Державі-члені, що не є Державою-членом, у якій обидві сторони мають доміцилій, викликає питання щодо визначення міжнародної юрисдикції, а отже, відповідає умові наявності міжнародного елемента, необхідного для того, щоб спір підпадав під дію Регламенту Брюсселя.

Стосовно спорів між споживачами й торговцями таке тлумачення підтримується насамперед статтею 18(1) Регламенту Брюсселя³⁵, згідно з якою споживачі можуть посилатися на норму, закріплену на їхню користь, проти суб'єктів господарювання, що мають доміцилій не тільки в інших Державах-членах, включно з третіми Державами, але й у тій самій Державі-члені, що й їхній доміцилій. Крім того, таке тлумачення узгоджується з метою Регламенту Брюсселя, оскільки Суд неодноразово зазначав, що цей регламент переслідує мету правової визначеності, яка вимагає, щоб національний суд, до якого звернулися з позовом, міг легко прийняти рішення про власну юрисдикцію, не будучи при цьому зобов'язаним розглядати справу по суті. Відповідно до цієї мети, справа за позовом особи, яка подорожує, стосовно проблем, що виникли у зв'язку з поїздкою за кордон, організованою і проданою туристичним оператором, повинна розглядатися як міжнародна для цілей Регламенту Брюсселя, оскільки пункт призначення поїздки є елементом, який легко перевірити. Нарешті, таке тлумачення не може бути поставлене під сумнів посиланням Суду на поняття «транскордонної справи», яке визначається в статті 3(1) Регламенту № 1896/2006³⁶ як

³⁵ Згідно з цим положенням, «споживач може порушити справу проти іншої сторони договору або в судах Держави-члена, у якій ця сторона має доміцилій, або, незалежно від доміцилію іншої сторони, в судах за доміцилієм споживача».

³⁶ Регламент (ЄС) № 1896/2006 Європейського Парламенту та Ради від 12 грудня 2006 року про створення Європейського платіжного доручення (Офіційний журнал 2006 L 399, с. 1).

справа, у якій принаймні одна зі сторін має доміцилій або постійне місце проживання в Державі-члені, відмінній від Держави-члена, до суду якої звернулися з позовом. Оскільки цей регламент і Регламент Брюсселя не мають ані однакової мети, ані однакової сфери застосування, другий регламент не повинен тлумачитися у світлі першого.

Отже, спір, пов'язаний з туристичним договором, підпадає під сферу дії Регламенту Брюсселя, навіть якщо договірні сторони, а саме споживач та інша сторона договору, мають доміцилій в одній і тій же Державі-члені, а пункт призначення подорожі знаходиться за кордоном.

Стосовно питання про те, чи визначає стаття 18 Регламенту Брюсселя міжнародну й територіальну юрисдикцію відповідного суду, Суд зазначає, що з самого формулювання пункту 1 цієї статті випливає, що норми щодо юрисдикції, передбачені цим положенням, у разі подання позову споживачем, спрямовані, з одного боку, на «суди Держави-члена, у якій [інша] сторона має доміцилій», а з іншого – на «суди за доміцилієм споживача». Якщо перша з двох викладених норм лише надає міжнародну юрисдикцію судовій системі визначеної Держави в цілому, друга норма безпосередньо надає територіальну юрисдикцію суду за доміцилієм споживача. Ця друга норма, відповідно, визначає не тільки міжнародну юрисдикцію відповідного суду, але й безпосередньо призначає конкретний суд у Державі-члені, без посилання на норми щодо розподілу територіальної юрисдикції, що діють у цій Державі-члені.

З цього Суд робить висновок, що стаття 18 Регламенту Брюсселя визначає як міжнародну, так і територіальну юрисдикцію суду Держави-члена, у судовому окрузі якої проживає споживач, якщо до такого суду звертається споживач зі спором між ним і туристичним оператором після укладення договору про туристичну поїздку, і якщо обидві договірні сторони мають доміцилій у цій Державі-члені, але пункт призначення цієї поїздки знаходиться за кордоном.

VII. Наближення законодавства

1. Пакетні подорожі, пакетний відпочинок та пакетні тури

Рішення Суду справедливості ЄС (Друга Палата) від 29 липня 2024 року, HDI Global and MS Amlin Insurance, C-771/22 і C-45/23

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Директива (ЄС) 2015/2302 – Пакетні подорожі та пов'язані з ними послуги організації поїздок – Стаття 12 – Право на розірвання договору про пакетну подорож – Право на повне відшкодування будь-яких платежів, здійснених за пакетну подорож – Невідворотні та надзвичайні обставини – Пандемія COVID-19 – Стаття 17 – Неплатоспроможність організатора подорожі – Гарантія повернення всіх здійснених платежів – Високий рівень захисту прав споживачів – Принцип рівного ставлення

Ухвалюючи рішення за запитами про винесення попереднього рішення,³⁷ Суд справедливості роз'яснює обсяг гарантій, що надається особам, що подорожують, у разі неплатоспроможності організатора пакетної подорожі³⁸, і постановляє, що вони застосовуються до особи, що подорожує, яка розірвала договір про пакетну подорож через надзвичайні обставини³⁹, такі як пандемія COVID-19, коли організатор подорожі став неплатоспроможним після розірвання такого договору, але особа, що подорожує, не отримала повного відшкодування будь-яких платежів, здійснених за пакетну подорож до настання такої неплатоспроможності.

Обидва провадження, про які йде мова, стосувалися спору між органом, що діє, *inter alia*, у сфері захисту прав споживачів, якому споживач передав своє право на відшкодування вартості своєї пакетної подорожі, яку він сплатив організатору пакетної подорожі (справа C-771/22), та особами, що подорожують, які уклали

³⁷ Від Окружного господарського суду Відня (Bezirksgerecht für Handelssachen Wien, Відень, Австрія) у справі C-771/22 та від Господарського суду Брюсселя (нідерландською мовою) (Nederlandstalige Ondernemingsrechtbank Brussel, Брюссель, Бельгія) у справі C-45/23.

³⁸ Відповідно до статті 17 Директиви (ЄС) 2015/2302 Європейського Парламенту та Ради від 25 листопада 2015 року про пакетні подорожі та пов'язані з ними послуги організації поїздок, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 і Директиви 2011/83/ЄС Європейського Парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 90/314/ЄЕС (Офіційний журнал 2015 L 326, с. 1; «Директива про пакетні подорожі»). Згідно з цим положенням: «1. Держави-члени повинні забезпечити, щоб організатори, засновані на їхній території, надавали гарантії повернення всіх платежів, здійснених особами, що подорожують, або від імені таких осіб, якщо відповідні послуги не були надані внаслідок неплатоспроможності організатора. Якщо перевезення пасажирів включено до договору про пакетну подорож, організатор повинен також надати гарантії репатріації осіб, що подорожують. Може бути запропоновано продовження пакету послуг. ...»

2. Гарантії, про які йдеться в пункті 1, повинні бути ефективними та покривати розумно передбачувані витрати. Вони повинні покривати суми платежів, здійснених особами, що подорожують, або від імені таких осіб щодо пакетів послуг, з огляду на тривалість періоду між авансовими й остаточними платежами та завершенням пакетів послуг, а також передбачувану вартість репатріації у випадку неплатоспроможності організатора.

³⁹ Відповідно до статті 12(2) Директиви про пакетні подорожі.

договори про пакетну подорож з організатором подорожі (справа C-45/23), з одного боку, і страховими компаніями, що страхували цих організаторів подорожі на випадок їхньої неплатоспроможності, з іншого боку. Страхові компанії відмовилися відшкодувати споживачам кошти, сплачені за укладеними договорами, які були розірвані через пандемію COVID-19, аргументуючи це тим, що страхування покривало лише ризик невиконання пакету послуг внаслідок неплатоспроможності організаторів.

Суди, які звертаються до Суду, запитують його про обсяг гарантій, що мають бути надані особі, що подорожує, у випадку неплатоспроможності організатора пакетної подорожі, як це передбачено статтею 17 Директиви про пакетні подорожі. Зокрема, вони прагнуть з'ясувати, чи поширюється ця гарантія на відшкодування, на яке має право особа, що подорожує, якщо вона розриває договір про пакетну подорож через невідворотні та надзвичайні обставини, такі як пандемія COVID-19, до визнання організатора подорожі неплатоспроможним.

Висновки Суду

Суд насамперед вважає, що значення статті 17(1) Директиви про пакетні подорожі не є абсолютно зрозумілим з її формулювання, а тому необхідно дослідити її контекст, цілі цієї директиви і, якщо це доречно, її походження.

По-перше, стосовно контексту цієї статті Суд зазначає, що, беручи до уваги фрази «коли на виконання пакету послуг впливає неплатоспроможність організатора» та «туристичні послуги, що не були надані» в статті 17(4) і (5) цієї директиви, ці положення можуть підтримувати тлумачення статті 17(1) цієї директиви, згідно з яким поняття «відповідні послуги» охоплює тільки туристичні послуги. Так, гарантії, передбачені цією статтею, будуть застосовуватись лише тоді, коли існує причинно-наслідковий зв'язок між ненаданням цих послуг і неплатоспроможністю організатора подорожі.

Однак стаття 17(2) Директиви про пакетні подорожі передбачає, що такі гарантії повинні бути ефективними та покривати розумно передбачувані витрати. Зокрема, вони повинні покривати суми платежів, здійснених особами, що подорожують, або від імені таких осіб, а також передбачувані витрати на повернення у випадку неплатоспроможності організатора подорожі.

Будь-яке відшкодування платежів, яке організатор подорожі повинен здійснити після розірвання договору про пакетну подорож ним самим або особою, що подорожує, є передбачуваною сумою платежу, на яку може вплинути неплатоспроможність організатора подорожі.

З огляду на наведене стаття 17(2) Директиви про пакетні подорожі може підтримувати тлумачення пункту 1 цієї статті в такий спосіб, що гарантії, передбачені цим положенням, застосовується до будь-якого відшкодування, яке організатор подорожі повинен сплатити особі, що подорожує, якщо договір про пакетну подорож

було розірвано в одній із ситуацій, зазначених у цій директиві, до настання неплатоспроможності цього організатора.

По-друге, стосовно мети цієї директиви, вона спрямована на адаптацію обсягу захисту, наданого особі, що подорожує, Директивою 90/314,⁴⁰ до ринкових змін, а також на сприяння досягненню високого рівня захисту прав споживачів.⁴¹ Тлумачення статті 17(1) Директиви про пакетні подорожі, що виключає з гарантії на випадок неплатоспроможності організатора подорожі відшкодування коштів особам, що подорожують, після розірвання договору, яке мало місце до настання такої неплатоспроможності, означало б зменшення захисту осіб, що подорожують, порівняно із захистом, наданим їм Директивою 90/314.

З огляду на наведене Суд зазначає, що формулювання статті 17(1) Директиви про пакетні подорожі піддається як тлумаченню, що виключає зі сфери її застосування вимоги про відшкодування, що виникли після розірвання договору про пакетну подорож, що мало місце в одній із ситуацій, зазначених у цій директиві, до настання неплатоспроможності організатора подорожі, так і тлумаченню, що включає такі вимоги в сферу застосування цього положення. Якщо формулювання правового акту ЄС вторинного характеру допускає більш ніж одне тлумачення, перевагу слід надавати тому тлумаченню, яке забезпечує узгодженість відповідного положення з первинним правом, зокрема з принципом рівного ставлення. Для того, щоб визначити, чи було дотримано цього принципу, необхідно оцінити, чи є ситуації порівнянними, з огляду на мету, яку переслідує відповідний акт.

У цій справі метою Директиви про пакетні подорожі є досягнення високого рівня захисту прав споживачів, а стаття 17 цієї директиви сприяє досягненню цієї мети, намагаючись захистити особу, що подорожує, від фінансового ризику, пов'язаного з неплатоспроможністю організатора подорожі. Тому, з огляду на цю мету, точкою відліку для порівняння ситуації особи, що подорожує, яка, оплативши повністю або частково вартість своєї пакетної подорожі, розірвала договір про пакетну подорож, але не отримала відшкодування коштів, оскільки організатор подорожі став неплатоспроможним після розірвання договору, з одного боку, і ситуації особи, що подорожує, чия пакетну подорож не було здійснено і яка не отримала відшкодування коштів через неплатоспроможність цього організатора, з іншого боку, повинен бути ризик фінансових втрат, яких зазнала відповідна особа, що подорожує. Отже, ситуація цих двох осіб, що подорожують, є порівнянною. В обох випадках особа, що подорожує, наражається на фінансовий ризик не отримати через неплатоспроможність організатора подорожі відшкодування сплачених йому коштів.

Тому, відповідно до принципу рівного ставлення, як особа, що подорожує, чия пакетну подорож не може бути здійснено через неплатоспроможність організатора подорожі, так і особа, що подорожує, яка розірвала свій договір про пакетну подорож⁴², повинні користуватися захистом від неплатоспроможності організатора

⁴⁰ Директива Ради 90/314/ЄЕС від 13 червня 1990 року про організовані туристичні подорожі, відпочинок з повним комплексом послуг та комплексні турне (Офіційний журнал 1990 L 158, с. 59).

⁴¹ Відповідно до вимог статті 169 ДФЕС.

⁴² *Inter alia*, відповідно до статті 12(2) Директиви 2015/2302.

подорожі в частині повернення належних їм коштів, якщо тільки різниця у ставленні до цих двох категорій осіб, що подорожують, не є об'єктивно обґрунтованою. У цій справі, як видається, немає жодних підстав для виправдання різниці у ставленні до цих категорій осіб, що подорожують.

VIII. Економічна та моніторингова політика

1. Пруденційний нагляд за кредитними установами

Рішення Суду справедливості ЄС (Четверта Палата) від 10 липня 2024 року, *RN and Others v ECB*, T-323/22

[Посилання на рішення у формі витягу](#)

Економічна та грошова політика – Пруденційний нагляд за кредитними установами – Заперечення ЄЦБ проти придбання кваліфікованих часток участі у кредитній установі – Позов про скасування – Зацікавленість у веденні судового процесу – Безпосередня зацікавленість – Часткова неприйнятність – Репутація та професійна компетентність запропонованого набувача – Фінансова стійкість – Дотримання пруденційних вимог – Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму – Пропорційність

Розглядаючи позов про скасування рішення Європейського центрального банку (ЄЦБ) (який Суд відхиляє), де було відмовлено в дозволі на придбання кваліфікованої частки участі в кредитній установі, Загальний Суд вирішує нове питання щодо правоздатності компанії, яка продає таку частку, подати позов про скасування рішення, яким відмовлено у дозволі на придбання цієї частки запропонованим набувачем. Крім того, Загальний Суд вирішує, чи може ЄЦБ оцінювати професійну компетентність запропонованого набувача в контексті оцінки його гарної репутації.

Банк НКВ GmbH («цільовий банк») є кредитною установою, яку описують як «менш значущу»⁴³ і перебуває під прямим пруденційним наглядом Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht (Федеральний орган нагляду за фінансовими послугами, Німеччина; «BaFin»). 9 квітня 2020 року та 9 липня 2020 року RN, PI та PJ («запропоновані набувачі») повідомили BaFin про свій намір придбати кваліфіковану частку участі та перевищити 50 % капіталу та прав голосу в цільовому банку («запропоноване набуття») в результаті придбання всіх акцій, що належать Socrates Capital у цільовому банку. Згідно з оскаржуваним рішенням, про яке запропоновані набувачі були повідомлені 22 березня 2022 року, ЄЦБ виступив проти запропонованого набуття, оскільки запропоновані набувачі не відповідали вимогам щодо доброї репутації, фінансової стабільності та дотримання пруденційних вимог або вимог щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

⁴³ У значенні статті 6(4) Регламенту Ради (ЄС) № 1024/2013 від 15 жовтня 2013 року, що надає Європейському центральному банку конкретні завдання щодо політики, яка стосується пруденційного нагляду за кредитними установами (Офіційний журнал 2013 L 287, с. 63).

Висновки Суду

Щодо прийнятності позову, поданого до Суду компанією Socrates Capital та запропонованими набувачами, Суд зазначає, що оскільки йдеться про один і той же позов, і за умови, що РН, РІ та РЈ мають право на звернення з позовом, тому немає потреби перевіряти наявність такого права у Socrates Capital. Однак Суд вважає за доцільне в інтересах належного здійснення правосуддя та з огляду на особливу важливість питання прийнятності, порушеного запереченням ЄЦБ щодо неприйнятності, ухвалити рішення щодо цього.

У цьому контексті, після встановлення правил, які визначають, яким фізичним чи юридичним особам має бути надано право на звернення з позовом проти акту, який їм не адресований, Суд встановлює, що в цьому випадку про оскаржуване рішення не було повідомлено компанії Socrates Capital. Крім того, жодне положення не вимагало повідомлення заявника як передавача кваліфікованої частки, що є предметом спору. Оскільки оскаржуване рішення не є нормативним актом, Суд повинен дослідити, чи відповідає позов, в тій частині, в якій його подала компанія Socrates Capital, вимозі безпосереднього стосунку.

У цьому контексті, насамперед, Суд встановлює, що метою механізму моніторингу кваліфікованих часток є оцінка (ще до того, як ці частки будуть придбані) відповідності запропонованих набувачів, які бажають отримати доступ до банківського сектору як власники. Тому заперечення проти придбання кваліфікованої частки участі в кредитній установі слід розглядати як таке, що не змінює правове становище компанії, яка продає таку частку. Хоча таке заперечення і ставить під сумнів можливість запропонованих набувачів укласти контракт з продавцем кваліфікованої частки, однак не виникає сумніву щодо права продавця укласти угоду про передачу кваліфікованої частки участі, яку він може укласти з іншим запропонованим набувачем. Таке заперечення є лише відмовою у дозволі запропонованим набувачам отримати доступ до банківського сектору як власникам.

Далі Суд зазначає, що цей висновок підтверджується правовим контекстом оскаржуваного рішення. Директива 2013/36⁴⁴ не містить згадок ані про публікацію повідомлення про придбання кваліфікованої частки участі в кредитній установі, ані про можливість залучення третіх осіб до адміністративної процедури, ані про систематичну публікацію рішення компетентного органу. У разі набуття частки участі, незважаючи на заперечення з боку компетентних органів, то Держави-члени повинні передбачити тимчасове зупинення реалізації відповідних прав голосу, відповідно до акцій, якими володіють запропоновані набувачі. Так, у цій справі оскаржуване рішення оцінює відповідність запропонованих набувачів, а не законність угоди купівлі-продажу.

⁴⁴ Директива 2013/36/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2013 року про доступ до діяльності кредитних установ і пруденційний нагляд за кредитними установами та інвестиційними фірмами, про внесення змін до Директиви 2002/87/ЄС та про скасування Директив 2006/48/ЄС та 2006/49/ЄС (Офіційний журнал 2013 L 176, с. 338).

Крім того, Суд зазначає, що положення в угоді купівлі-продажу, яке передбачає, що угода не набере чинності без дозволу ЄЦБ, було добровільно внесене сторонами угоди. Дійсно, положення в договорі може відображати законодавство. Однак у цьому випадку це положення відображає законодавство, що надає запропонованому набувачу індивідуальний дозвіл, метою якого є оцінка того, чи є цей набувач відповідним для отримання доступу до банківського сектору як власник. Отже, ЄЦБ не вирішує питання відповідності будь-якої угоди, укладеної між запропонованими набувачами та продавцем частки участі в кредитній установі, коли оцінює повідомлення про таке придбання.

Насамкінець, хоча оскаржуване рішення дійсно є втручанням у право власності та свободу ведення бізнесу запропонованих покупців, його не можна вважати втручанням у ті ж права стосовно компанії Socrates Capital. Оскаржуване рішення не впливає безпосередньо на право компанії Socrates Capital продавати свої акції в цільовому банку.

Суд робить висновок, що оскаржуване рішення не є загальною заборонаю для компанії Socrates Capital продавати свої акції в цільовому банку, а тому Socrates Capital не є безпосередньо зацікавленою компанією. Відповідно Суд відхиляє позов як неприйнятний у частині, що стосується компанії Socrates Capital.

Щодо питання, чи може ЄЦБ в рамках оцінки доброї репутації запропонованих набувачів, оцінювати їхню професійну компетентність, Суд висновує, що стаття 23 (1) Директиви 2013/36 у підпункті (а) згадує лише репутацію запропонованого набувача⁴⁵, тоді як підпункт (b) цієї статті згадує репутацію, знання⁴⁶, компетентність і досвід⁴⁷ будь-якого члена органу управління, який керуватиме діяльністю кредитної установи в результаті запропонованого набуття.

Однак Суд зазначає, що згідно з його звичайним значенням, мати «добру репутацію» означає бути «гідним поваги» або бути «відомим як поважний». Таке визначення, яке зокрема стосується громадської думки, не виключає того, що хороша репутація особи може залежати від її професійної компетентності. Крім того, згідно з преамбулою 8 до Директиви 2007/44⁴⁸ (положення якої були відтворені в Директиві 2013/36), застосування критерію репутації запропонованого набувача передбачає визначення, чи існують сумніви щодо його або її доброчесності «та професійної компетентності» і чи є ці сумніви обґрунтованими.

Суд також зазначає, що врахування професійної компетентності при оцінці репутації запропонованого набувача відповідає оцінці «придатності» запропонованого набувача та меті моніторингу придбання кваліфікованих часток участі, яка полягає в забезпеченні здорового та розсудливого управління кредитною установою. Оскільки власник кваліфікованої частки участі має можливість впливати

⁴⁵ Стаття 23(1)(а) Директиви 2013/36.

⁴⁶ Стаття 23(1)(b) Директиви 2013/36.

⁴⁷ Стаття 91(1) Директиви 2013/36.

⁴⁸ Директива 2007/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 5 вересня 2007 року, що вносить зміни до Директиви Ради 92/49/ЄЕС та Директиви 2002/83/ЄС, 2004/39/ЄС, 2005/68/ЄС та 2006/48/ЄС стосовно процедурних правил та критеріїв розсудливої оцінки придбань та збільшення часток участі у фінансовому секторі (Офіційний журнал 2007 L 247, с. 1).

на відповідну кредитну установу, його або її професійна компетентність сприяє цьому здоровому та розсудливому управлінню установою. Спільні рекомендації⁴⁹ підтримують таке тлумачення, оскільки вони стверджують, що репутація запропонованого набувача повинна охоплювати його або її доброчесність та професійну компетентність. Більш того, формулювання, яке використовується в німецькому законодавстві в цій сфері, не дозволяє виключити таке тлумачення, оскільки пояснювальна записка до німецького закону, який транспонує Директиву 2007/44, зазначає, що критерій надійності полягає в тому, щоб визначити, чи є сумніви щодо доброчесності «та професійних здібностей» запропонованого набувача і чи є ці сумніви обґрунтованими.

Суд робить висновок, що критерій репутації, на який посилається Директива 2013/36, повинен тлумачитися як такий, що включає оцінку професійної компетентності запропонованого набувача.

⁴⁹ Спільні рекомендації щодо пруденційної оцінки набуття і збільшення кваліфікованих часток участі у фінансовому секторі, ухвалені Європейським органом банківського нагляду (EBA), Європейським органом з страхування та пенсійних фондів (EIOPA) та Європейським органом з цінних паперів та ринків (ESMA), опубліковані 20 грудня 2016 року.

IX. Соціальна політика

1. Захист працівників з неповною зайнятістю

Рішення Суду справедливості ЄС (Перша Палата) від 29 липня 2024 року, KfH Kuratorium für Dialyse und Nierentransplantation, C-184/22 та C-185/22

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Соціальна політика – Стаття 157 ДФЄС – Рівне ставлення між чоловіками та жінками у питаннях працевлаштування та зайнятості – Директива 2006/54/ЄС – Стаття 2(1)(b) та Стаття 4, перший абзац – Заборона непрямой дискримінації за ознакою статі – Неповна зайнятість – Директива 97/81/ЄС – Рамкова угода про неповну зайнятість – Пункт 4 – Заборона менш сприятливого поводження до працівників з неповною зайнятістю порівняно з працівниками з повним робочим часом – Додаткова оплата лише за понаднормову роботу працівників з неповною зайнятістю, що виходить за межі робочих годин, встановлених для працівників з повним робочим днем

На підставі звернення за попереднім рішенням від Bundesarbeitsgericht (Федеральний суд з трудових спорів, Німеччина), Суд справедливості ЄС роз'яснив умови, за яких додаткова оплата за понаднормові години, яка для працівників з неповною зайнятістю передбачена лише за ті години, що відпрацьовані понад норму робочих годин, яка встановлена для працівників з повним робочим часом у порівнянних ситуаціях, вважається «менш сприятливим» поводженням та непрямой дискримінацією за ознакою статі.

ІК (справа C-184/22) та СМ (справа C-185/22) працюють неповний робочий час асистентами в KfH Kuratorium für Dialyse und Nierentransplantation eV (Наглядова рада з діалізу та трансплантації нирок) – постачальнику послуг амбулаторного діалізу, що функціонує по всій території Федеративної Республіки Німеччина. Згідно з їхніми трудовими договорами, вони повинні працювати відповідно 40 % та 80 % від нормальної тривалості робочого тижня для працівника на повний робочий день, що становить 38,5 годин за загальною колективною угодою, що застосовується в цій галузі.

Позивачі в основному провадженні подали позов до Arbeitsgericht (Суд із трудових спорів, Німеччина) з вимогою отримати часовий кредит, що відповідає додатковій оплаті за понаднормові години, відпрацьовані понад ті, що передбачені їхніми трудовими договорами, а також компенсацію. Вони стверджували, що до них ставляться менш сприятливо порівняно з працівниками з повним робочим часом через те, що вони працюють на умовах неповної зайнятості, а також що вони зазнали непрямой дискримінації за ознакою статі, оскільки відповідач в основному наймає жінок на неповний робочий час.

Оскільки ці позови були відхилені, ІК та СМ подали апеляційну скаргу до Landesarbeitsgericht Hessen (Вищий суд Гессена з трудових спорів, Німеччина), який зобов'язав роботодавця зарахувати відпрацьований час до їхніх часових накопичувальних облікових записів, але відхилив вимогу щодо виплати компенсації.

Розглядаючи касаційну скаргу, Федеральний суд з трудових спорів вирішив звернутися до Суду справедливості ЄС з питанням, чи зазнали ІК та СМ «менш сприятливого» поводження як працівники з неповною зайнятістю в розумінні Пункту 4(1) Рамкової угоди про неповну зайнятість⁵⁰ та непрямой дискримінації за ознакою статі відповідно до Директиви 2006/54⁵¹.

Висновки Суду

Передусім Суд встановлює, що національне законодавство, згідно з яким додаткова оплата за понаднормові години виплачується працівникам з неповною зайнятістю лише за години, відпрацьовані понад норму робочих годин, встановлену для працівників з повним робочим часом у порівнянних умовах, становить «менш сприятливе» поводження до працівників з неповною зайнятістю відповідно до пункту 4(1) Рамкової угоди.

У зв'язку з цим Суд підкреслює, що цей пункт не повинен тлумачитися обмежувально, і його мета — застосувати принцип недискримінації до працівників з неповною зайнятістю.

Оскільки в цій справі не виникає спору щодо факту, що послуги, надані позивачами, можна порівняти з тими, що надають працівники з повним робочим днем, Суд тоді звертається до питання, чи існує різниця в поводженні між працівниками, які працюють асистентами з неповною зайнятістю, і тими, що працюють як асистенти з повним робочим днем.

Так, із звернень за попереднім рішенням випливає, що особа, яка працює асистентом неповний робочий час, повинна працювати таку саму кількість годин, як і особа, що працює асистентом повний робочий час, щоб отримати додаткову оплату за понаднормові години, незалежно від звичайної тривалості робочих годин, узгоджених індивідуально у трудовому договорі цієї особи. Так, особи, які працюють асистентами повний робочий час, отримують додаткову оплату за понаднормові години з першої години, відпрацьованої понад їх нормальні робочі години, тобто 38,5 годин на тиждень; тоді як особи, які працюють асистентами неповний робочий час, не отримують додаткову оплату за понад відпрацьовані робочі години, узгоджені в їх трудових договорах, але менше, ніж норма робочих годин для осіб, які працюють повний робочий час.

⁵⁰ Рамкова угода про неповну зайнятість, укладена 06 червня 1997 року («Рамкова угода»), яка є додатком до Директиви Ради 97/81/ЄС від 15 грудня 1997 року щодо Рамкової угоди про неповну зайнятість, укладеної між UNICE, CEEP та ETUC (Офіційний журнал 1998 L 14, с. 9).

⁵¹ Директива 2006/54/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від 5 липня 2006 року про реалізацію принципів рівних можливостей та рівноправного поводження щодо чоловіків та жінок у питаннях працевлаштування та зайнятості (Офіційний журнал 2006 L 204, с. 23).

У підсумку виглядає так, що особи з неповною зайнятістю піддаються «менш сприятливому» поводженню порівняно з особами, які працюють повний робочий день.

Наприкінці Суд надає суду, що звернувся із запитом, необхідну інформацію для оцінки того, чи можна вважати різницю в поводженні обґрунтованою «об'єктивними причинами» відповідно до пункту 4(1) Рамкової угоди.

Так, Суд зазначає, що поняття «об'єктивних причин» вимагає, щоб виявлена різниця в поводженні була обґрунтована наявністю конкретних і чітких факторів, що характеризують умови праці, до яких вона відноситься, у конкретному контексті, в якому вона виникає, і на основі об'єктивних та прозорих критеріїв, щоб переконатися, що така різниця в поводженні дійсно відповідає справжній потребі, є доцільною та необхідною для досягнення поставленої мети.

Що стосується питання, чи є мета запобігання вимогам роботодавців до працівників працювати понаднормово, здатною бути «об'єктивною підставою» в розумінні пункту 4(1) Рамкової угоди, Суд вважає, що встановлення єдиного порогу для працівників неповного та повного робочого часу для виплати додаткової оплати за понаднормову роботу не здатне досягти цієї мети для працівників з неповною зайнятістю.

Щодо мети, що полягає в запобіганні несприятливому поводженню з працівниками з повним робочим часом порівняно з працівниками з неповним робочим часом, то перші зазнаватимуть такого ж ставлення, як і другі в контексті понаднормової роботи, за умов застосування принципу *pro rata temporis*. Так, друга мета також не здатна виправдати різницю в ставленні між працівниками з неповним і повним робочим часом.

По-друге, Суд робить висновок, що оспорювана законодавча норма також є непрямою дискримінацією за ознакою статі в розумінні статті 157 ДФЄС і статті 2(1)(b) та першого абзацу статті 4 Директиви 2006/54.

Хоча норма виглядає нейтральною, зі звернення про попереднє рішення впливає, що ця норма ставить значно більшу частку жінок у не вигідне становище порівняно з чоловіками, при цьому не обов'язково, щоб група працівників, які не зазнають негативних наслідків від цієї норми (тобто працівники з повним робочим часом) складалася значно більше з чоловіків, ніж жінок. Запитуючий суд має оцінити, до якої міри інформація, що є в його розпорядженні стосовно ситуації на ринку праці, є достовірною та чи можна її враховувати. Національний суд також повинен врахувати всі релевантні фактори якісного характеру, щоб визначити, чи існує цей недолік, з урахуванням усіх працівників, на яких поширюється національне законодавство, на підставі якого обґрунтовується вказана різниця в поводженні.

Крім того, така непряма дискримінація, так само як і «менш сприятливе» поводження з працівниками неповної зайнятості порівняно з працівниками повного робочого часу, не може бути виправдано, по-перше, прагненням запобігти вимогам роботодавців до працівників працювати понаднормово, тобто більше ніж передбачено індивідуальною угодою про робочий час, та, по-друге, прагненням запобігти щоб працівники з повним робочим часом не зазнавали менш сприятливого поводження порівняно з працівниками неповної зайнятості.

Х. Міжнародні угоди: Угода про торгівлю та співробітництво зі Сполученим Королівством – передача особи до Сполученого Королівства для кримінального переслідування

Рішення Суду справедливості ЄС (Велика Палата), 29 липня 2024 року, Alchaster, C-202/24

[Посилання на повний текст рішення](#)

Звернення за попереднім рішенням – Угода про торгівлю та співробітництво між Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії, з однієї сторони, та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, з іншої – Передача особи до Сполученого Королівства для кримінального переслідування – Компетенція судового органу, що виконує ордер – Ризик порушення основоположного права – Стаття 49(1) та стаття 52(3) Хартії основоположних прав Європейського Союзу – Принцип, відповідно до якого правопорушення та покарання повинні бути визначені законом – Зміни умовно-дострокового звільнення на шкоду особі

У межах звернення Верховного Суду (Ірландія) про надання попереднього рішення Суд справедливості ЄС, засідаючи у складі Великої Палати, уточнює обов'язки судового органу, який виконує ордер на передачу особи, у випадку, коли особа, щодо якої видано ордер на арешт на підставі Угоди про торгівлю та співробітництво зі Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії («Угода про торгівлю та співробітництво», ТСА⁵²), стверджує, що її передача до Великої Британії може призвести до порушення основоположного права.

Суддя окружного суду Магістратських судів Північної Ірландії (Сполучене Королівство) видав чотири ордери на арешт МА за терористичні злочини, які нібито були вчинені у липні 2020 року, деякі з них передбачають покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

Восени 2022 року Високий Суд (Ірландія) ухвалив рішення про передачу МА до Сполученого Королівства. МА оскаржив це рішення до запитуючого суду, заявивши, що його передача до Сполученого Королівства суперечить принципу, за яким правопорушення та покарання мають визначатися законом, що міститься, зокрема, в статті 7 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція)⁵³.

Запитуючий суд зазначає, що в разі передачі та засудження МА у Сполученому Королівстві його можливе умовно-дострокове звільнення [release on licence] буде регулюватися законодавством Сполученого Королівства, ухваленим після ймовірного вчинення злочинів, про які йдеться. Відповідно до нового законодавства, умовно-

⁵² Угода про торгівлю і співробітництво між Європейським Союзом і Європейським співтовариством з атомної енергії, з однієї сторони, та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії, з іншої сторони (Офіційний журнал 2021 L 149, стор. 10).

⁵³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, підписана в Римі 4 листопада 1950 року («Конвенція»)

дострокове звільнення особи, засудженої за злочини, подібні до тих, у вчиненні яких обвинувачується МА, підлягає схваленню спеціалізованим органом і можливе лише після відбуття двох третин строку покарання. Це відрізняється від попередньої системи, яка дозволяла автоматичне умовно-дострокове звільнення після відбуття половини строку покарання.

У цьому контексті, з огляду, зокрема, на гарантії, надані судовою системою Сполученого Королівства щодо застосування Конвенції, відсутність доказів існування системного недоліку, який міг би свідчити про ймовірне і грубе порушення прав, гарантованих Конвенцією, у разі передачі МА, а також можливість звернення до Європейського суду з прав людини, запитуючий суд відхилив аргумент МА щодо ризику порушення статті 7 Конвенції.

Однак, цей суд порушує питання, чи можна дійти аналогічного висновку щодо ризику порушення статті 49(1) Хартії⁵⁴, яка, зокрема, передбачає, що ніхто не може бути підданий більш тяжкому покаранню, ніж те, що застосовувалося на момент вчинення кримінального правопорушення. Крім того, постає питання, чи має суд Держави, що виконує ордер, повноваження ухвалювати рішення щодо аргументу про несумісність положень щодо покарання, які можуть бути застосовані у Державі, що видала ордер, із статтею 49(1) Хартії, якщо остання Держава не зобов'язана дотримуватися Хартії, а Суд встановив суворі вимоги щодо розгляду ризику порушення основоположних прав у Державі, що видала ордер.

Висновки Суду

Перш за все Суд, виключивши застосовність Рамкового рішення 2002/584⁵⁵ до виконання ордерів на арешт, що є предметом основного провадження, зазначає, що зі структури Розділу VII Частини третьої ТСА, який регулює співробітництво в кримінальних справах, і, зокрема, з функцій, передбачених статтями 600–604 цієї угоди,⁵⁶ випливає, що Держава-член може відмовитися виконати ордер на арешт, виданий Сполученим Королівством, лише з підстав, передбачених ТСА.

У цьому контексті, як зазначено в статті 524(2) ТСА, Держави-члени зобов'язані дотримуватися Хартії, оскільки рішення про передачу особи є реалізацією права Союзу у значенні статті 51(1) Хартії. Отже, судові органи Держав-членів, які виконують запит, зобов'язані забезпечити дотримання основоположних прав, гарантованих, зокрема, статтею 49(1) Хартії, щодо особи, стосовно якої видано ордер на арешт на підставі ТСА, незалежно від того, що Хартія не застосовується до Сполученого Королівства.

В другу чергу Суд зазначає, що вимога здійснення двоетапної перевірки, яка випливає з судової практики щодо Рамкового рішення 2002/584⁵⁷, не може бути

⁵⁴ Хартія основоположних прав Європейського Союзу («Хартія»).

⁵⁵ Рамкове рішення Ради 2002/584/JHA від 13 червня 2002 року про європейський ордер на арешт і процедуру передачі між Державами-членами (Офіційний журнал 2002 L 190, стор. 1).

⁵⁶ Ці статті стосуються, зокрема, випадків відмови у виконанні ордера на арешт, виданого на підставі ТСА, та гарантій, які має надати Держава, що видала ордер, у конкретних випадках.

⁵⁷ Що стосується виконання європейського ордера на арешт, то на першому етапі судовий орган, що виконує ордер, повинен визначити, чи є докази, які вказують на те, що в Державі-члені, яка видала ордер, існує реальний ризик

перенесена на ТСА. Спрощена та ефективна система передачі осіб, встановлена цим рамковим рішенням, базується на принципі взаємної довіри, який є специфічною ознакою відносин між Державами-членами та з якого випливає презумпція дотримання основоположних прав Державою-членом, що видає ордер. Безперечно, не можна виключати, що міжнародна угода може встановити високий рівень довіри між Державами-членами та окремими третіми країнами, наприклад певними Державами-членами Європейської економічної зони. Однак це міркування не може бути автоматично поширене на всі треті країни, зокрема на Сполучене Королівство.

Перш за все, ТСА не встановлює між Європейським Союзом і Сполученим Королівством особливих відносин, які могли б виправдати високий рівень довіри. Зокрема, Сполучене Королівство не є частиною європейського простору без внутрішніх кордонів, створення якого стало можливим, зокрема, завдяки принципу взаємної довіри. Далі, хоча з положень ТСА випливає, що співробітництво між Сполученим Королівством і Державами-членами ґрунтується на тривалій повазі до захисту основоположних прав і свобод людини,⁵⁸ це співробітництво не позиціонується як таке, що базується на збереженні взаємної довіри між Державами, яка існувала до виходу Сполученого Королівства з Європейського Союзу 31 січня 2020 року.

Зрештою, існують значні відмінності між положеннями ТСА, які регулюють механізм передачі осіб, і відповідними положеннями Рамкового рішення 2002/584.

По-третє, Суд уточнює в цьому контексті обсяг перевірки, яку судовий орган, що виконує ордер, зобов'язаний здійснити, якщо відповідна особа заявляє про ризик порушення статті 49(1) Хартії у разі її передачі до Сполученого Королівства. Суд зазначає, що зобов'язання поважати основоположні права вимагає від судового органу, що виконує ордер, конкретно встановити, на підставі відповідної перевірки, чи є обґрунтовані підстави вважати, що ця особа зазнає реального ризику такого порушення. З цією метою судовий орган, що виконує ордер, повинен враховувати всі відповідні фактори, щоб оцінити прогнозовану ситуацію запитуваної особи у разі її передачі до Сполученого Королівства. На відміну від двоетапної перевірки, про яку йшлося вище, це передбачає одночасне врахування як загальних правил і практики, у цій країні, так і особливостей індивідуальної ситуації відповідної особи. Судовий орган може відмовитися виконати ордер на арешт, виданий на підставі ТСА, лише якщо він має, з урахуванням індивідуальної ситуації відповідної особи, об'єктивну, надійну, конкретну та належним чином оновлену інформацію, що підтверджує існування вагомих підстав вважати, що існує реальний ризик порушення статті 49(1) Хартії.

порушення відповідного основоположного права через системні або загальні недоліки, або недоліки, що впливають більш конкретно на об'єктивно визначену групу осіб. На другому етапі судовий орган, що виконує рішення, повинен конкретно і точно визначити, якою мірою недоліки, виявлені на першому етапі, можуть вплинути на особу, щодо якої видано європейський ордер на арешт, і чи є, з огляду на її особисту ситуацію, вагомі підстави вважати, що ця особа наразиться на реальний ризик порушення відповідного основоположного права, якщо її буде видано Державі-члену, яка видала ордер на арешт.

⁵⁸ Стаття 524(1) ТСА.

Крім того, перед тим як відмовитися виконати ордер на арешт, судовий орган, що виконує запит, відповідно до зобов'язання взаємної допомоги в дусі сумлінності, передбаченого статтею 3(1) ТСА, повинен спочатку звернутися до судового органу, що видав ордер, із запитом щодо правових норм Держави, яка видала ордер, та способу їх застосування до індивідуальної ситуації відповідної особи, а також, за необхідності, отримати додаткові гарантії, які виключають ризик порушення статті 49(1) Хартії.

Нарешті, щодо обсягу останнього положення Суд зазначає, що захід, пов'язаний з виконанням покарання, буде несумісним із цим положенням лише у тому випадку, якщо він ретроспективно змінює фактичний обсяг покарання, яке діяло на день вчинення відповідного правопорушення, і призводить до накладення більш суворого покарання. Це не той випадок, коли такий захід лише відтерміновує поріг прийнятності для умовно-дострокового звільнення. Однак ситуація може бути іншою, зокрема, якщо цей захід фактично скасовує можливість умовно-дострокового звільнення або якщо він є частиною низки заходів, які посилюють суворість початково передбаченого покарання.

Огляд практики Суду справедливості Європейського Союзу. Рішення за липень 2024 року. Відп. за вип.: перший заступник керівника Апарату Верховного Суду, д-р юрид. наук Р. Ш. Бабанли. Опрацювання та переклад рішень: О. Ю. Тарасенко, Д. О. Мудрак, Ю. В. Місько, Т. В. Простибоженко, Т. Р. Цибульська. Київ, 2025. – 54 с.

Застереження:

1. Огляд практики Суду справедливості Європейського Союзу підготовлено на матеріалах Бюлетенів Суду справедливості Європейського Союзу, розміщених на вебсайті:

https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_3471594/en/

2. Переклад описів рішень є неофіційним та має на меті надати можливість загального ознайомлення із підходом Суду справедливості Європейського Союзу до вирішення правових проблем. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсі Суду справедливості Європейського Союзу: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_3471594/en/

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 [@supremecourt_ua](https://www.instagram.com/supremecourt_ua)

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua